

**T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMI ANABİLİM DALI**

**MÜLTECİLERİN YAŞADIĞI İLETİŞİM ENGELLERİNİN
BÜTÜNLEŞME SÜRECİNE ETKİSİ**

Fatma ÖZCAN

YÜKSEK LİSANS

GAZİANTEP – 2023

TEZ BİLDİRİM

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

İmza

Fatma ÖZCAN

Tarih: 20.01.2023

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMI ANABİLİM DALI

MÜLTECİLERİN YAŞADIĞI İLETİŞİM ENGELLERİNİN
BÜTÜNLEŞME SÜRECİNE ETKİSİ

Fatma ÖZCAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Ayhan ERDEM

ÖZET

Son otuz yılda Orta Doğuda sayısız çatışma ve iç karışıklık meydana gelmiştir. Bu kaotik ortam çeşitli göç hareketlerine sebep olmuştur. Suriye göçü bu hareketlerden biridir. Bilindiği üzere Suriye’de yaşanan iç savaş sonucunda bu ülkeden dünyanın birçok ülkesine göçler başlamıştır. Göçmenler vardıkları ülkede; kültürel yapıya, sosyal hayata ve ekonomiye katılmakta çoğu zaman güçlük çekmektedir. Bu zorlukları ortadan kaldırmak için entegrasyon çalışmaları gereklidir. Entegrasyonu, geçmiş göç yasa ve kavramları ile açıklamak neredeyse imkansızdır. Günümüz göç olgusunu açıklarken birey düzeyinde analizlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda çalışmada John Widdup Berry’nin kültürleşme modeline yer verilmiş olup, göçmenler için en doğru görülen bütünleşme boyutu üzerinde durulmuştur. Göçmenlerin bütünleşme sürecinde bir engel teşkil eden iletişim engeli irdelenmiştir. Hayatın her alanında gerekli olan iletişim kavramı göçmenlerle sağlıklı iletişim kurmak açısından hayati öneme sahiptir. Göçmen entegrasyonunu sağlamada, göçmenlerin iletişim engellerini belirlemek önem arz eden bir konudur. Göçmenlerin hangi iletişim engeline ne düzeyde maruz kaldığını ortaya çıkarmak ve bunun kültürleşme yönelimlerinden bütünleşme boyutunu ne düzeyde etkilediğini ortaya koymak gerekmektedir. Bu çalışma ile göç literatürüne ait kavram ve kuramlar açıklanmış, göçmenlerin iletişim engelleri belirlenmiş ve bütünleşme yönelimine etkileri ortaya konmuştur. Çalışmada 2011 Suriye iç savaşından kaçarak zorunlu olarak Türkiye’ye yerleşen göçmenlere anket yöntemi ile sorular yöneltilmiş ve bilimsel bulgular elde edilmiştir. Çalışmadan elde edilen verilere göre göçmenler iletişim engeli yaşadığında ekonomiye katılımda zorlanmaktadır. Çalışmadan elde edilen bir diğer çıkarım ise katılımcıların göçmen statüsünden kaynaklı iletişim engeli yaşadığıdır.

Anahtar Kelimeler: göç, göçmen, entegrasyon, iletişim, kültürleşme.

**HASAN KALYONCU UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
VISUAL COMMUNICATION DESIGN DEPARTMENT**

**COMMUNICATION BARRIERS EXPERIENCED BY
REFUGEES EFFECT ON INTEGRATION PROCESS**

Fatma ÖZCAN

MASTER THESIS

**Advisor
Prof. Dr. Ayhan ERDEM**

ABSTRACT

Over the past thirty years, the Middle East has seen several wars and political upheavals. Numerous migration movements have been sparked by this chaotic atmosphere. Migration from Syria to Turkey is one of these movements. As it is known, as a result of the civil war in Syria, migration movements started from this country to many countries of the world. Immigrants often had difficulties in participating in the cultural structure, social life and economy in the country they come from. Integration studies are necessary to eliminate these difficulties. Therefore, it is almost impossible to explain only integration in terms of immigration laws and concepts in the past. When explaining today's migration phenomenon, analyses at the individual level are needed. In this sense, the acculturation model of John Widdup Berry was discussed in this study and the most accurate integration dimension for immigrants was tried to be emphasized. With the study, the communication barrier, which is an obstacle in the integration process of immigrants, has been examined. The concept of communication, which is necessary in all areas of life, is of vital importance in establishing correct communication with immigrants. Identifying the communication barriers of immigrants is an important issue in ensuring immigrant integration. It is necessary to reveal what communication barriers immigrants are exposed to and to what extent this affects the integration dimension, which is one of the acculturation orientations. In this study, the concepts and theories of the migration literature were explained, the communication barriers of the immigrants were determined and their effects on the integration orientation were revealed. In the study, questions were asked to the immigrants who settled in Turkey by fleeing from the 2011 Syrian civil war for compulsory reasons, and scientific findings were obtained. According to the data obtained from the research, immigrants have difficulty in participating in the economy when they experience communication barriers. Another conclusion drawn from this study was that the participants' immigration status was one of the key factors determining the communication barrier.

Keywords: migration, immigrant, integration, communication, acculturation.

ÖNSÖZ

Göç, insanların doğal felaketler, kıtlık, açlık, savaş ve siyasi ya da etnik baskılar nedeniyle buldukları yeri değiştirme hareketidir. İnsanlar en temel ihtiyaçlardan dolayı göç etmektedir. Göçü, Amerikalı Psikolog Abraham Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi ekseninde açıklayacak olursak, göçün en güçlü nedenleri piramidin birinci basamağında yer alan fizyolojik ve ikinci basamağında yer alan güvenlik ihtiyacından yani insanın en temel ihtiyaçlarından kaynaklandığını söylemek mümkündür. İnsanlar hayatta kalmak ve güvende olmak için göç eder. Başka bir deyişle insanlar hayatta kalmak, fiziksel bütünlüklerini korumak ve güvende olmak amacıyla zorunlu olarak göç etmektedir.

Suriye iç savaşı sonrası birçok Suriyeli hayatta kalmak ve güvende olmak amacıyla ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Suriye'nin 2011 öncesi nüfusu 22 milyondur. İç savaş sonrası Suriye'den 13 milyon kişi başka ülkelere göç etti. 13 milyon Suriyelinin %50'si çocuk, %35'i kadın ve %15'i erkeklerden oluşmaktadır. 6 milyon Suriyeli, ülke içinde yerlerinden edilmiştir. 1 milyondan fazla Suriyeli kayıp ya da ölüdür. On binlerce kişi çeşitli işkencelere maruz kalmıştır ve yüz binlerce kişi hapishanelerde tutuklu bulunmaktadır. Sivil halk 216 kez kimyasal silah saldırısına uğradı ve yüz binlerce çocuk açlık ve ilaç yetersizliği nedeniyle sağlıksız yaşamaktadır. Yüz binlerce insan ağır bombardıman nedeniyle uzuvlarını kaybetti ve engelli bir hayat devam ettirmektedir.

Türkiye, coğrafi yakınlığı nedeniyle Suriye göçünün büyük kısmına ev sahipliği yapmak durumunda kalmıştır. Daha önce Suriye göçü büyüklüğünde bir göçe maruz kalmayan Türkiye, göçü yönetme konusunda politikalar geliştirmeye başlamıştır.

Yaşanan göç, savaştan, felaketten, kıtlık ve açlıktan kurtulmayı sağlasa da sorunların tümüyle çözülmesi anlamına gelmemektedir. Göç sonrasında göçmenlerin yeni geldikleri ülkeye uyum sağlama süreçleri başka bir konuyu öne çıkarmakta, kültürel, ekonomik ve politik anlamda birçok sorunun çözümünü de zorunlu hale getirmektedir. Bundan dolayı göçmenlerin yeni geldikleri ülkeye entegrasyonu (bütünleşme) bilimsel alanda başlıca araştırma ve çalışma konusu haline gelmiştir.

Bütünleşme sürecinin en önemli konularından birini göçmenlerin buldukları yeni ülkede yaşadıkları iletişim sorunları oluşturmaktadır. Başka bir ülkede bulunmaktan dolayı dil sorunlarının yaşanacağı aşikârdır. Ancak dilin kullanımını dışında da birçok iletişim sorunuyla karşılaşan göçmenler, kültürleşme bakımından bütünleşme sürecinde sorunlar yaşadıklarında buldukları ülke için önemli bir sorun haline de

dönüşebilmektedir. Dolayısıyla iletişim engellerinin göçmenlerin bütünleşme süreçlerine etkilerini incelemek ve buna ilişkin bulgularla bilimsel sonuçlar üretmek, göçmenlerin buldukları ülkeye uyum sağlamaları açısından önemlidir. Bu çalışma ile Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmenlerin iletişim engellerinin bütünleşme sürecine etkisi ortaya konmuştur.

Çalışmayı yapma sürecimde anketleri yayma konusunda bana destek olan sevgili babama teşekkür eder, çalışmanın akademik alana ve tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

Fatma ÖZCAN

Gaziantep-2023

İÇİNDEKİLER

ÖZ	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
SİMGELER VE KISALTMALAR	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	3
1.1.1. Problem Cümlesi.....	3
1.2. Çalışmanın Amacı.....	4
1.3. Çalışmanın Önemi	4
1.4. Çalışmanın Varsayımı.....	5
1.5. Çalışmanın Sınırlılıkları.....	5
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1. Göç ve Tanımı	6
2.1.2. Literatürde göç yaklaşımları	7
2.3.1. Göç Türleri.....	10
2.1.3.1. İç göç-dış göç.....	10
2.1.3.2. Düzenli göç-düzensiz göç.....	11
2.1.3.3. Gönüllü göç-zorunlu göç	12
2.2. Kültürleşme.....	13
2.2.1. Asimilasyon	14
2.2.2. Ayrılma	14
2.2.3. Bütünleşme	14
2.2.4. Marjinalleşme	15
3. İLETİŞİM VE İLETİŞİM ENGELLERİ.....	16
3.1. İletişim Nedir?	16
3.2. İletişim Engelleri.....	18
3.2.1. Teknik ve fiziksel engeller.....	20
3.2.2. Psikolojik, sosyal ve kültürel engellerr	20
3.2.3. Dil engeli.....	21
3.2.4. Örgütsel engeller.....	21
3.2.5. Zaman engeli.....	22
3.2.6. İletişimde kişisel engeller	22
3.2.6.1. Dil Engelleri.....	22
3.2.6.2. Bilgi Eksikliği	23
3.2.6.3. Statü Farklılıkları	23
3.2.6.4. Cinsiyet ve Kültürel Farklılıklar	23

4. MATERYAL VE YÖNTEM.....	25
4.1. Materyal	25
4.2. Yöntem.....	25
4.2.1. Araştırma modeli	26
4.2.2. Evren ve örneklem	26
4.2.3. Veri toplama araçları	27
4.2.4. Ölçek.....	27
4.2.5. Ölçek ortalamaları ve verilerin yorumlanması	27
4.2.4. Geçerlilik ve güvenilirlik	30
4.3. Faktör Analizi ve İç Tutarlılık Analizi Sonuçları	30
4.3.1. Çalışma kapsamında oluşturulan hipotezler	32
5. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	33
5.1. Demografik Özelliklerin Bulgu ve Yorumları.....	33
5.2. Güvenilirlik Analizi Sonuçları.....	36
5.3. Hipotez Testleri.....	40
5.3.1. Cinsiyete göre güçlük düzeyleri arasındaki farklar	41
5.3.2. Yaşa göre güçlük düzeyleri arasındaki farklar	42
5.3.3. Eğitime göre güçlük düzeyleri arasındaki farklar.....	43
5.3.4. Medeni duruma göre güçlük düzeyleri arasındaki farklar	44
5.3.5. İletişim engelleri ile demografik özellikler arasındaki ilişki	45
5.3.6. İletişim engelleri ile bütünleşme düzeyleri arasındaki ilişki	46
5.3.7. İletişim engellerinin bütünleşme düzeylerine etkisi	47
5.4. Frekans Analiz Tablo ve Yorumları	48
5.4.1. Dil kaynaklı iletişim engelleri sorularının frekans analizine göre yorumu ..	50
5.4.2. Bilgi eksikliği iletişim engelleri (hukuki bilgi eksikliği, kültürel bilgi eksikliği tarihi bilgi eksikliği vb.) kapsamında hazırlanan soruların frekans analizine göre yorumu	53
5.4.3. Mesleki statünün kullanılmamasından kaynaklı iletişim engeli sorularının frekans analizine göre yorumu.....	56
5.4.4. Statü kaynaklı iletişim engeli sorularının frekans analizine göre yorumu....	59
5.4.5. Cinsiyetten kaynaklı iletişim engelleri sorularının frekans analizine göre yorumu	62
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	64
6.1 Sonuçlar	64
6.2 Öneriler	69
KAYNAKÇA.....	71
EKLER	76
ÖZGEÇMİŞ	89

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

Tablo 4.1. İletişim engelleri maddelerine verilen yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri	26
Tablo 4.2. Bilgi eksikliği maddelerine verilen yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri	27
Tablo 4.3. Mesleki statü maddelerine verilen yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri	27
Tablo 4.4. Göçmen statüsü maddelerine verilen yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri	28
Tablo 4.5. Cinsiyet kaynaklı güçlükler maddelerine verilen yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri	28
Tablo 4.6. Araştırma ölçeği faktör analizi sonuçları	29
Tablo 5.1. Katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımları	32
Tablo 5.2. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımları.....	33
Tablo 5.3. Katılımcıların Eğitimlerine göre dağılımları	34
Tablo 5.5. Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımları.....	35
Tablo 5.6. İletişim engelleri maddelerine verilen yanıtların iç tutarlılık analizi ...	36
Tablo 5.7. Bilgi eksikliği maddelerine verilen yanıtların iç tutarlılık analizi.....	37
Tablo 5.8. Mesleki statüyü kullanamama kaynaklı sorunlar maddelerine verilen yanıtların iç tutarlılık analizi	38
Tablo 5.9. Göçmen statüsü kaynaklı sorunlar maddelerine verilen yanıtların iç tutarlılık analizi	38
Tablo 5.10. Cinsiyet kaynaklı sorunlar maddelerine verilen yanıtların iç tutarlılık analizi	39
Tablo 16. Her bir faktörün ve tüm güçlük puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri ile normallik dağılımlarının sınanması için yapılan Kolmogorov Smirnov testi.....	40
Tablo 17. Cinsiyete Göre Güçlük Düzeyleri Arasındaki Farklar	41
Tablo 18. Yaşa Göre Güçlük Düzeyleri Arasındaki Farklar	41
Tablo 19. Eğitime Göre Güçlük Düzeyleri Arasındaki Farklar	42
Tablo 20. Medeni Duruma Göre Güçlük Düzeyleri Arasındaki Farklar	43

Tablo 21. İletişim Engelleri ile Demografik Özellikler Arasındaki İlişki için yapılan Spearman's rho korelasyon analizi.....	44
Tablo 22. İletişim Engelleri ile Bütünleşme Düzeyleri Arasındaki İlişki için yapılan Spearman's rho korelasyon analizi	45
Tablo 23. İletişim engellerinin bütünleşme düzeylerine etkisi için yapılan Genelleştirilmiş Lineer Model (Logit Model) analizi.....	45
Tablo 24. Dil Konuşma ya da Konuşamamadan Kaynaklı İletişim Engelleri Sorularının Frekans Analizi	47
Tablo 25. Bilgi Eksikliğinden Kaynaklı İletişim Engelleri Sorularının Frekans Analizi.....	49
Tablo 26. Mesleki Statünü Kaynaklı İletişim Engelleri Sorularının Frekans Analizi	52
Tablo 27. Statünüzü Kaynaklı İletişim Engelleri Sorularının Frekans Analizi	54
Tablo 28. Cinsiyet Kaynaklı İletişim Engelleri Sorularının Frekans Analizi.....	56

Şekiller

Şekil 5.1. Cinsiyete Göre Dağılım	33
Şekil 5.2. Yaşa göre dağılım	34
Şekil 5.3. Eğitim Durumu	35
Şekil 5.4. Medeni Durum.....	36

Kısaltmalar

AB	:	Avrupa Birliği
TDK	:	Türk Dil Kurumu
NATO	:	North Atlantic Treaty Organization
GKAS	:	Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler
AFA	:	Açımlayıcı Faktör Analizi
KMO	:	Kaiser Mayer Olkin (Örnek Yeterlilik Testi)
ICC	:	Intraclass correlation coefficient (Sınıf İçi Korelasyon Katsayısı)

1. GİRİŞ

İnsanlar, tarihin başından buyana güvende olmak, barınmak, ılıman iklim şartlarına kavuşmak ve verimli topraklara ulaşmak için göç etmiştir. Bu hareketler toplumların oluşmasından, ülke sınırlarının belirlenmesine kadar birçok sosyal ve toplumsal olayı etkilemiştir. İnsan hareketliliğinin çeşitli nedenleri vardır. Göç hareketlerini tek nedene bağlamak mümkün değildir. Göçün meydana gelmesinde; savaş, siyasi nedenler, yoksulluk, sosyal haklara erişim ya da yoksunluk, husumet (düşmanlık), ekonomik nedenler, (refah düzeyi daha iyi bir ülkede yaşama isteği) doğa olayları (sel, deprem, yangın, kuraklık vb.) fiziki ya da ruhsal bütünlüğün tehlikede olması gibi nedenler bulunmaktadır.

Yirmi birinci yüzyıl göçler çağı olarak adlandırılmaktadır. Göçler çağında, göç hareketlerinin arttığını, çeşitlendiğini, hızlandığını ve politikleştiğini görmekteyiz (Castles ve Miller, 2009:10). Özellikle Orta Doğuda meydana gelen iç çatışmalar yeni göç dalgalarının oluşmasına neden olmaktadır. Bu göç dalgalarından en dikkat çeken ise şüphesiz Suriye’de 2011 yılında meydana gelen iç savaş sonrası yapılan kitlesel göç hareketidir. Göçler çağının göbeğinde meydana gelen bu göç dalgası, Suriye’den dünyanın dört bir yanına göç hareketlerini başlatmıştır. Suriyeli göçmenler zorunlu göçe tabi olarak ilk etapta coğrafi olarak yakın ülkelere sığınmış ya da yerleşmiştir. Türkiye, Suriyeli göçmenleri Geçici Koruma Statüsü ile kabul etmiştir. Savaşın uzaması, iç çatışmaların devam etmesi Suriyelilerin Türkiye’de kalış sürelerini uzatmıştır. Göç yasalarına göre göçmenler vardıkları ülkede beş yıldan fazla zaman geçirdiğinde yerleşme eğilimi göstermektedir. Bunun nedeni göçmenlerin yeni geldiği ülkede beş yıl içinde dil öğrenmesi, okul okuması, iş bulması ve çocuğu varsa çocuğunu okula göndermesidir. Kısaca sosyal ve ekonomik hayata dahil olmaya başlamasıdır. Nitekim yapılan araştırmalar Suriyeli göçmenlerin ülkelerine geri dönme eğiliminde olmadığını göstermektedir. Bu anlamda Türkiye’de entegrasyon çalışmalarına öncelik verilmelidir. Entegrasyon çalışmaları içinde kültürleşme önem arz eden konular arasında gelmektedir. Kültürleşme kavramı deyince ilk akla gelen isimlerden John Widdup Berry, Kanada’da göçmenler üzerine yapmış olduğu çalışmalarla bütünleşmenin (uyumun) öneminden bahsetmektedir. Berry, kültürleşmeyi dört boyutta incelemektedir. Berry’ye göre uyumdan bahsetmek için ev sahibi ve azınlık guruplar arasında çift yönlü bir iletişim olmalıdır. Bu anlamda ev sahibi toplum, azınlık gurupların sosyal ve ekonomik hayata

katılımı için çalıştığında, azınlık guruplar ev sahibi ülkenin kültürüne daha kolay uyum sağlamaktadır. Çalışmada “Kültürleşme” kavramı üzerinde durulmuş olup, Berry’nin bütünleşme boyutu ekseninde yapılandırılmıştır.

Çalışmanın amacı, göçmenlerin iletişim engellerini ölçümlemek ve bütünleşme sürecine etkilerini analiz etmektir. Bu kapsamda çalışma için nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Sosyal bilimler alanında yapılan nicel araştırma öznel davranışları sayısal verilere çevirerek ölçülebilir kılmaktadır. Nicel araştırma kapsamında iletişim engelleri belirlenmiş ve anket formları oluşturulmuştur. Anketler beşli Likert ölçeği doğrultusunda hazırlanmış ve Google anket formuna aktarılarak örnekleme iletilmiştir. Bu çalışmanın evrenini Türkiye’de yaşayan Suriyeliler oluştururken örneklemini Gaziantep’te ikamet eden Suriyeliler oluşturmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde problem durumuna değinilmiş olup, problem cümlesi belirtilmiştir. Bu kapsamda çalışmanın amacı doğrultusunda iletişim engellerinin bütünleşme sürecine etkileri ve göçmenlerin entegrasyonunun önemi vurgulanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde göçün, kavramsal haritası çizilmiş olup, literatürde var olan göç yaklaşımlarına değinilmiştir. Bu bağlamda göç türleri incelenmiş ve tanımlarına yer verilmiştir. Yine çalışmanın dayandırıldığı kültürleşme yaklaşımından söz edilmiştir. Kültürleşmenin dört boyutuna değinilmiş olup, çalışma açısından bütünleşme üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde iletişim ve iletişim engelleri tanımlarına yer verilmiştir. Alanyazında yer alan çalışmalardan örnekler verilmiş ve göç anlamında iletişim engelleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bölümde çalışmanın konusu olan ve anket sorularının belirlenmesinde yol gösterici olan iletişim engelleri maddeleri teker teker sıralanmış ve açıklanmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde araştırma yöntemlerine yer verilmiştir. Çalışmanın sistematik ve daha kolay yönetilebilmesi adına araştırmanın modeli oluşturulmuş, evren ve örneklem belirlenmiştir. Çalışma için nicel araştırma yöntemi seçilmiş olup, verilerin anket formu aracılığıyla toplanması ön görülmüştür.

Çalışmanın beşinci bölümünde bulgu ve yorumlar yer almaktadır. Bu bölümde saha araştırmasına ve analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Her bir analiz tablosu, yorumlanmış ve bulgular saptanmıştır. SPSS programı ile elde edilen analizler kapsamında çalışmanın hipotezleri sınanmıştır.

Çalışmanın altıncı bölümünde sonuç ve öneriler yer almaktadır. Sonuca ulaşmak için elde var olan analiz verileri tasnif edilerek yorumlanmış, örneklerle açıklanmıştır. Çalışmanın çıkarımlarına göre önerilerde bulunulmuştur.

1.1. Problem Durumu

Türkiye, Suriye iç savaşından sonra büyük bir göç dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır. 12 Ocak 2023 tarihi itibarıyla Türkiye’de yaşamakta olan Suriyeli sayısı 3 milyon 754 bin 591 kişidir. Bu kişilerin 1 milyon 785 bin 690’ı (%47,6) 0-18 yaş arası çocuklardan oluşmaktadır. Kadın ve çocukların sayılarının toplamı 2 milyon 661 bin 90 kişidir. Türkiye’de doğan Suriyeli bebek sayısı ise 450 bindir (multeciler.org.tr). Uluslararası Göç Örgütü’nün 2020 verilerine göre Türkiye, dünyada en fazla göç alan ülkeler sıralamasında 20 ülke arasından 12’nci sırada yer almaktadır. Türkiye’de 6 milyon 5 bin göçmen bulunmakla birlikte bu sayı ülke nüfusunun yüzde 7,2’sini teşkil etmektedir. Dünyanın en büyük ikinci göç koridoru 4 milyon Suriyelinin savaş nedeniyle Türkiye’ye geçişiyle oluşmuştur (www.bbc.com).

Nüfusuna oranla büyük bir göç alan Türkiye’de, entegrasyon önemli bir konu haline gelmiştir. Dili, milleti ve kültürü farklı iki toplumun bir araya gelmesi beraberinde entegrasyon sorunlarını da getirmektedir. Türkiye; kültürel yapısı, ekonomik şartları ve politik durumuna uygun göç politikasına ihtiyaç duymaktadır.

Hayatın her alanında var olan iletişim, mültecilerle ilgili çalışmalar için de büyük önem taşımaktadır. İki farklı kültür arasında sağlıklı iletişim kurmak için mültecilerin iletişim engellerinin ne olduğunu tespit etmek gerekmektedir. Ana akım toplum ve misafir toplum arasında doğru bir iletişim kurulmaması entegrasyonu da olumsuz etkilemektedir. İletişim kişiler (kaynak ve hedef) arasında; duygu, düşünce, bilginin herhangi bir yolla kişiden kişiye karşılıklı olarak aktarılmasıdır. Entegrasyon noktasında mültecilerin hangi iletişim engellerine takıldığıнын tespiti, incelenmeye değer görülmektedir. Bu çalışma ile mültecilerin iletişim engellerinin boyutları ortaya çıkartılmış olup, entegrasyondaki önemli bir sorunun tespiti sağlanmıştır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Bu tez çalışması kapsamında Suriyeli göçmenlerin iletişim engellerinin boyutu tespit edilmiştir. Araştırmanın problem cümlesi: “Suriyeli göçmenler, iletişim engeli yaşadığında ev sahibi topluma entegre olamamaktadır.” olarak belirlenmiştir.

1.2. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, göçmenlerin iletişim engellerinin bütünleşme boyutuna etkilerini analiz etmektir. Bu bağlamda göçmenlerin hangi iletişim engelini ne düzeyde yaşadığını saptamak, yaşanan iletişim engellerinin göçmenlerin bütünleşmesini ne denli etkilediğini ölçümlemek çalışmanın yegâne amacını teşkil etmektedir. Göçmenlerin yaşamış olduğu iletişim engellerinin neler olduğu ve bu engellerin sosyal ve ekonomik hayata katılımı etkileyip etkilemediği çalışmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır.

1.3. Çalışmanın Önemi

Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından North Atlantic Treaty Organization'nun (NATO) varlığı tartışma konusu haline gelmiştir. Bu tartışmalar NATO'nun varlığının gerekliliğini ortaya koymak için birçok tezin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu tezlerden biri de Samuel P. Huntington tarafından yazılan Medeniyetler Çatışması tezidir. Huntington, Orta Doğu'da 1990 sonrası meydana gelecek iç karışıklık ve çatışmalardan bahsetmektedir. Huntington'un varsayımları kendini gerçekleştiren kehanete dönüşmüş ve Orta Doğu medeniyetlerin çatıştığı kaotik bir ortam halini almıştır. Bu kaotik ortam, birçok göç dalgasını beraberinde getirmiştir. Bugün Orta Doğu'dan dünyanın dört bir yanına dağılan göç hareketleri insanlığın ortak sorunudur. Nitekim Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar sonucu Türkiye'ye olduğu gibi dünyanın birçok ülkesine yüz binlerce göçmen göç etmek zorunda kalmıştır. Beklenenden uzun süren bu iç karışıklık göçmenlerin buldukları ülkede kalış sürelerini uzatmıştır. Hedef ülkelerde kalış süresi uzayan göçmenlerin, buldukları ülkeye ivedilikle entegre olmaları gerekmektedir. Bu anlamda her ülke kendi sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik durumuna göre göç politikaları geliştirmek durumundadır. Bu da entegrasyon çalışmaları ile mümkün olmaktadır. Aksi halde dili, milleti, kültürü, tarihi başka olan iki toplumun bir arada yaşaması birtakım sorunlara neden olacaktır. Bu sorunlar ilk zamanlar kendini ufaktan hissettirse de göçmenlerin ev sahibi ülkede kalış süreleri uzadıkça ev sahibi toplumda gerginlik tırmanacak ve karşılıklı grup çatışmaları yaşanacaktır. Nitekim bu çatışmalar; “Esenler'de vatandaşlar Suriyeli grup ile birbirine girdi” (www.milliyet.com.tr), “Şanlıurfa'da tehlikeli Suriyeli gerginliği” (www.sözcü.com.tr) ve “Altındağ'da Suriyelilerin ev ve işyerlerine saldırı.” (www.dw.com.tr) medya aracılığıyla gündeme gelmektedir.

1.4. Çalışmanın Varsayımları

Çalışmanın temel varsayımları aşağıdaki gibidir:

- Çalışmaya katılan kişilerin soruları doğru cevapladığı varsayılmıştır.
- Çalışmada kullanılan anket formunda sorulan soruların, iletişim engellerini doğru ölçtüğü varsayılmıştır.
- Çalışma örnekleminin araştırma evrenini temsil ettiği varsayılmıştır.

1.5. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın ilk sınırlılığını 2011- 2023 yılları arasında Türkiye'ye, Suriye'deki iç savaş nedeniyle göç ederek gelen Suriyeli göçmenler oluşturmaktadır. Araştırma diğer göçmenleri ve uyrukları kapsamamaktadır.

Çalışmanın bir diğer sınırlılığı araştırmaya konu olan Suriyeli göçmenlerin yalnızca Gaziantep ilinden seçilmiş olmasıdır.

Üçüncü sınırlılık araştırmanın demografik yapısı nedeniyle oluşmaktadır. Araştırma evrenini temsil edebilmesi adına denekler farklı yaş ve cinsiyete sahip 18 yaş üstü 550 göçmenden seçilmiştir. Çalışmanın dördüncü sınırlılığı ise araştırmanın döneminden kaynaklanmaktadır. Coronavirüs (COVID-19) pandemisinin devam etmesinden dolayı sorular Google anket formu ile hazırlanmış ve elektronik ortam üzerinden anketler dağıtılarak veriler elde edilmiştir.

Çalışma tez yazma süresi olan 2022 Ocak ayı itibarıyla başlamış olup, anket tekniğiyle veriler 10 Kasım 2022 ve 5 Ocak 2023 ayları arasında toplanmıştır. Bu da çalışmanın zaman (süre) sınırlılığını oluşturmaktadır.

1.6. Özgün Değer ve Katkı

Daha önce göç ve iletişim alanında yapılan çalışmalara benzememesi ve göçmenlerin iletişim engellerine dair alanda çalışma olmaması çalışmayı özgün kılmaktadır. Çalışma bir saha araştırması olması anlamında değerlidir. Bu çalışma, kendinden sora yapılacak göç ve iletişim alanına dair çalışmalara katkı sunacaktır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç ve Tanımı

Bu bölümde göç ve kültürleşmenin kavramsal çerçevesine yer verilmiştir. Göç ve kültürleşme kavramlarının açıklanması çalışmanın anlaşılması bakımından gereklidir. Sosyal Bilimlerin altında gelişen Göç Bilimi, insan hareketliliğinin sebep ve sonuçlarının ortaya konmasına açısından son derece önemlidir.

Tarihin her döneminde yaşanan göç; ekonomik, politik ve doğal afetler nedeniyle gerçekleşmektedir (Erbaş, 2019:265). Göç, yaşam alanını terk ederek başka bir alana yerleşme hareketidir. Göçün meydana gelmesinde birden çok neden yer almaktadır (Massey, 2005:22). Diğer bir deyişle kişiler; siyasi baskı, ekonomik sorunlar, daha iyi sosyal olanaklardan faydalanmak, daha iyi eğitim almak gibi çeşitli nedenlerden dolayı buldukları yeri bırakarak başka yerlere göç etmektedir (Ender, 1986:9). “Kişilerin siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel, dinî vb. sebeplere dayanarak bireysel ya da aileleriyle birlikte aldıkları göç etme kararına ‘bireysel göç’; toplumların veya belli bir bölgede yaşayan insanların çeşitli sebeplerle yer değiştirmesine ‘toplu göç’ denmektedir” (Akıncı, 2015:62).

Göç yer değiştirme hareketidir. Göç, insanların buldukları yeden başka bir mekâna giderek yaşamlarının geri kalan ya da belirli bir süresini geçirmek için coğrafi olarak yer değiştirmeleridir (McNeill, 1984: 3-4). Göçün bir insan hareketi olduğu göz önünde bulundurulacak olursa göç sadece yer değiştirme hareketi değildir. Göç, gidilen ülkede sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlere neden olmaktadır. Bu anlamda göç, göçmen ve ev sahibi toplumun bir araya gelme sürecini de içermektedir (Özcan, 2016: 185). Sonuç olarak göç, siyasi, ekonomik, ekolojik ya da kişisel sebepler nedeniyle, bir mekândan başka bir yere yapılan; kısa, orta veya uzun zamanlı geriye dönüş ya da sürekli yerleşim amacı hedefleyen coğrafi, kültürel ve toplumsal yer değiştirme hareketidir (Dağaşan, 2017:378).

2.1.2. Literatürde göç yaklaşımları

Göç; siyasi, ekonomik, dini ve sosyal nedenlerden ötürü insanların yaşamlarının hepsini veya belli bir kısmını geçirmek üzere coğrafi mekân değiştirmesidir. Başka bir şekilde söylenecek olursa göç, coğrafi yer değiştirmekle birlikte ekonomik, sosyal,

siyasal ve kültürel açıdan toplum dinamiklerini değiştiren nüfus hareketidir ((Rosen, 2007:382). Göçü daha iyi anlamak ve öğrenmek adına literatürde var olan teorilere göz atmak gerekmektedir.

Uluslararası göç teorileri 19. yüzyılda gelişim göstermektedir (Zolberg, 1989:11). Göçün sistematik olarak bir bilim haline gelmesi aynı dönemlere rastlamaktadır. Endüstri devrimi ile bağdaştırılan uluslararası göç, sosyo-ekonomik düzenlemelerin izlerini taşımaktadır (Öner, 2016:13). Uluslararası alanda en iyi bilinen göç teorisi Neo-klasik teoridir. Ekonomik kalkınma üzerine oturtulan Neo-klasik teori, emeğin etkisini açıklamaktadır. Bu anlamda teori; göçü, makro ve mikro çerçevede ele almaktadır (Arango, 2000:284). Makro yaklaşım, iki ülke arasında işgücü göçünden kaynaklı; reel ücret, sermaye getirileri, işgücü ve sermaye akışını konu almaktadır. Reel ücret farklılığı; düşük ücretli ülkelere yüksek ücretli ülkelere olan düşük vasıflı iş gücü akışı ile oluşmaktadır. Bu da yüksek ücretli ülkelere düşük ücretli ülkelere yapılan sermaye akışına neden olmaktadır (Lewis, 1954:139).

Georg Ravenstein 1885 ve 1889 tarihlerinde “The Laws of Migration” adlı çalışması ile göç olgusunu kavramsallaştıran ilk kuramcılardan biri olmuştur. Ravenstein’in (1885-1889) göç yasalarına göre;

1. Göçmenlerin büyük bir kısmı kısa mesafelere göç eder. Buna göre göçmenler çekme etkisi ile sanayi ve ticaret merkezlerine yönelir. Bu anlamda sanayi ve ticaret merkezleri çevre yerleşim yerlerince cazibe merkezi haline gelir.

2. Merkeze doğru çekilen göçmenlerden boşalan yerleşim yerlerine ise oraya yakın olan göçmenler yerleşir. Bu göç hareketi büyük bir etkiye sebebiyet vermektedir. Bu bağlamda yakın mesafe ile başlayan göç hareketi domino taşı etkisi yaratmakta ve uzak yerleşim yerlerinden boşalan yerlere göç hareketi gerçekleşmektedir.

3. Yayılma ve emme süreci birbirine paralel ilerlemektedir. Sanayi ve ticaretin geliştiği şehirlerde, işgücüne ihtiyaç artmaktadır. Diğer bir deyişle merkez ile göçmenler arasında arz talep dengesi oluşmaktadır.

4. Bir göçün akımı diğer göç akımının gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bu da zincirleme göçü meydana getirmektedir.

5. Sanayi ve ticaret merkezlerine yapılan göçlerden biri de uzun mesafeli göçlerdir.

6. Kırsal alanda yaşayan kişiler kentsel alanda yaşayan kişilere oranla daha fazla göç etme eğilimindedir.

7. Kadınlar kısa mesafeli göçlere, erkekler ise uzun mesafeli göçlere daha eğilimlidir (Ravenstein, 1885:198-120).

Samuel A. Stouffer, 1940 yılında yayınlanan *Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance* “Kesişen Fırsatlar Teorisi” isimli çalışması ile göç olgusunu matematiksel olarak açıklamaya çalışmıştır. Stouffer, göç hareketi ve mesafe arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu anlamda 1935-1940 yılları arasında yapmış olduğu Amerika Birleşik Devletleri’nde yer alan Ohio eyaletinin Cleveland Metropolitan Bölgesinin sayım rakamlarına ulaşmış ve veri olarak kullanmıştır. Böylece evlerini taşıyan kişiler üzerinde bir araştırma yapmıştır. Stouffer, çalışmasında itme ve çekme kavramında mesafenin göz ardı edilmemesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Göç edenler için kentin çekim merkezi olmasının yanında, göç kararı alınırken mesafenin de önemli bir faktör olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca Stouffer, bireylerin uzak mesafedense yakın mesafedeki fırsat ve olanakları daha iyi tanımlayabildiğini savunmuştur (Stouffer, 1940: 846-848).

Larry Sjaastad (1962) (*The Costs and Returns of Human Migration*) İnsan Göçünün Getiri ve Maliyetleri isimli çalışmasında göçü mikro-ekonomik bir teori ile temellendirmektedir. Sjaastad, bireylerin rasyonel olarak almış olduğu göç kararının maliyet-getiri hesabına dayandığını belirtmektedir. Diğer bir ifade ile insanların göç etme nedenleri daha fazla gelir elde etmektir. Aksi halde göç hareketi gerçekleşmemektedir (Akyıldız, 2016:338).

Willam Petersen 1958’de yapmış olduğu çalışmalar ile göç ve nedenleri üzerine eğilmiş, itme ve çekme faktörlerini kendi çalışmalarında kullanmıştır. Petersen, itme ve çekme faktörlerini kabul etse de her insanın aynı nedenlerle göç etmeyeceğini vurgulamıştır. Bu bağlamda Petersen, göçü beş tipolojiye ayırmıştır.

1. İlkel (primitive) göç: göçün doğal nedenlerden (sel, kuraklık, deprem vb.) kaynaklı olduğunu ve göçebe toplumların göçlerinin bu tipolojiye uygun olduğunu vurgulamaktadır.

2. Zoraki (forced) göç: göçe neden olan durumun kişinin inisiyatifi dışında olması zoraki göçün meydana gelmesine neden olmaktadır. Daha açık anlatacak olunursa; savaş, siyaset, ekonomik nedenler ya da güvende olma ihtiyacından kaynaklı olarak kişilerin göç etmeye zorlanması zoraki göç tipolojisinin konusunu oluşturmaktadır.

3. Yönlendirilen (impelled) göç: zoraki göçün aksine yönlendirilen göçte kişi göç etme kararını kendi vermektedir.

4. Serbest (free) göç: serbest göçte, kişi herhangi bir baskıya maruz kalmaksızın göç için kendi kararını vermektedir.

5. Kitlesele (mass) göç: kitlesele göç, teknolojik gelişmelere bağılı olarak meydana gelmektedir. Bu tipolojide göç, kitlesele olarak yapılmaktadır. Örneğın gelişen teknoloji sanayi devrimine neden olmuştur. Sanayi devrimi ile kitlesele göç hareketleri başlamış, göçmenler kurdukları ağlar ile göç etmiştir (Petersen, 1958:258-265).

Everett Lee 1966 yılında A Theory of Migration isimli çalışması ile göç çalışmalarında göç hareketi kadar göçmenlere de odaklanılması gerektiğini savunmuştur. Lee, “İtme Çekme” kuramının temellerini oluşturmuştur. Bu anlamda Lee, göç hareketinde; Yaşanan yer ile alakalı sebepleri, Gidilecek hedef yerin özelliklerini, Göç öncesi ve esnasında gerçekleşen engelleri ve Bireysel faktörleri başlıklar halinde açıklamıştır. İtme ve çekme kuramına göre yaşanan yerde ve gidilecek yerde itme ve çekme faktörleri bulunmaktadır. İnsanların göç etmesinin temel nedenleri bu faktörlerdir. İnsanlar çekme faktörüne göre gittiği yerin ekonomik, sosyal ve coğrafi olarak yaşama elverişli oluşuna göre çekilmektedir. İtme faktörü ise kişiler buldukları yerde ekonomik, sosyal ya da coğrafi elverişsizlik nedeniyle göç etme eğilimi içerisine girmekte ve itilmektedir (Lee, 1966:45-57).

“Göç sistemleri kuramı, göç olgusuna uluslararası ilişkiler çerçevesinde, ekonomik ve politik temelli olarak yaklaşan bir kuramsal çerçevedir. Bu kurama göre iki ya da daha fazla ülke karşılıklı olarak göçmen değişimiyle bir göç sistemi ve ilişkiler zinciri oluşturmaktadır. Bu ilişki ve ilişkiler bütünü yakın iki ülke arasında gerçekleşebileceği gibi, birbirileriyle aralarında hayli mesafe bulunan ülkeler ve bölgeler arasında da kurulabilmektedir” (Güllüpinar, 2012:76).

Kişilerin göç kararını etkileyen ve teşvik eden göçmen ağları, bireylerin göç maliyetini azaltmaktadır. Guilomoto ve Sandron (2001) tarafından geliştirilen “Kuramsal Teori” göçmenlerin gitme isteklerini ve gitmeyi planladıkları yerdeki problemleri analiz etmektedir. Bu teori, göçmenlerin gitmek istediği ülke ya da yere kolayca varmalarını engelleyen yasal engelleri ve sair problemleri içermektedir (Akyıldız, 2016:338).

2.1.3. Göç türleri

Göçün birden çok türü bulunmaktadır (İnliceliler, 2019: 7). Göç türlerini; gönüllü ve zorunlu göç, amaçlarına göre; sığınma veya çalışma ve gitme yöntemine göre düzenli ve düzensiz (yasal, yasa dışı) olarak sınıflandırmak mümkündür (Yılmaz, 2014:1686).

Göç, mesafeye göre göç yani uzak ya da yakın mesafeye göç olarak ayrılmıştır. (Ender, 1986:9). Göç, mesafeye dayalı olarak ikiye ayrılmaktadır. Aynı ülke sınırları içerisinde yapılan göçe iç göç denirken, ülke sınırları dışına yapılan göçe dış göç denmektedir (Lewis, 1982: 15). Doğa olayları en eski göç nedenleri arasında yer alırken, sanayinin gelişmesiyle ekonomik göçler de meydana gelmiştir (Ekici, 2015: 7).

Doğal ve ekonomik göçün yanı sıra insanlar, iyi bir eğitim ya da çalışma imkânı elde etmek için de göç etmektedir (İnliceliler, 2019: 7). “Göçün bir diğer sınıflandırması, sürekli ve geçici göç sınıflandırmasıdır. Geri dönmek üzere yapılan göç sürekli göç olarak tanımlanırken, insanların buldukları yerden belirli bir süre için ayrıldıkları göç ise geçici göç olarak adlandırılmaktadır” (Şemşit, 2018:279).

2.1.3.1. İç göç-Dış göç

İç göç, ülke sınırları içerisinde gerçekleştirilen göç türüdür. İç göçte önemli olan gidilen mesafeden ziyade göçün ülke sınırları içinde gerçekleşmesidir. İnsanlar iç göçü mevsimlik işçi göçü gibi kısa süreli kalmak amacı ile yapabileceği gibi sanayi ve ticaretin gelişmiş olduğu kentlerde çalışmak için uzun süreli veya kalıcı olmak üzere de yapabilmektedir (Perruchoud ve Redpath, 2009:43). Göç türleri içinde en çok gerçekleştirilen göç türü olan iç göç, son yıllarda ekseriyetle kırsal alandan kentsel alana yapılmaktadır (Akıncı, 2015:62).

İç göçün sebebi ülke sınırları içerisinde meydana gelen herhangi bir durum ya da olgu olabileceği gibi çalışma gibi ekonomik nedenler de olabilmektedir. İç göç sonucu varılan yerde nüfus yoğunlaşırken göç ile boşaltılan yerde nüfus azalmaktadır. Bu anlamda iç göçler ülkenin nüfus yapısında değişimlere neden olmaktadır (Günay, 2017:42).

İç göçleri sınıflandıracak olursak emek göçleri, mevsimlik göçler, sürekli göçler, zorunlu ve gönüllü göçler olarak sıralayabiliriz.

Emek göçleri: İş yeri değişikliği, tayin, terfi yani çalışmak için yapılan göçlerdir.

Mevsimlik göçler: Dönemsel olarak çalışmak ya da gezmek, konaklamak için yapılan göçlerdir.

Sürekli göçler: Göç edilen yerde sürekli daimî kalmak, yerleşmek için yapılan göçlerdir.

Zorunlu ve gönüllü göçler: Devlet tarafından veya kişilerin can güvenli; doğal felaket, terör ve töre gibi benzer nedenler ile yaptığı göçlerdir. Gönüllü göçler ise daha çok eğitim, çalışma, daha iyi şartlardan yararlanma amacı ile gerçekleştirilen göçlerdir (Erol, 2014:50).

İç göç ülke içinde gerçekleştirildiği için daha çok kısa mesafelidir. Dış göçler ise nispeten daha uzun mesafeli göçlerdir (Akıncı, 2015:62).

Ülkeler arasında meydana gelen göç hareketine dış göç denmektedir. Dış göç kalıcı ya da geçici olabilmektedir. Dış göçü; savaş, dini baskı, işsizlik ve siyasi nedenler etkilemektedir. Tüm bu zorunlu ya da zoraki göçün dışında ayrı bir nitelik taşıyan ve dış göç kapsamında yer alan göç türü ise beyin göçüdür (Günay, 2017:42).

Dış göçler, gönüllü olabileceği gibi zorunlu da olabilmektedir. Ulaşım ve haberleşmede meydana gelen gelişmeler, uzak mesafeleri yakınlaştırmada ülkeler arası göçleri de arttırmaktadır. Kişiler aşağıda yer alan nedenlerden kaynaklı dış göçü gerçekleştirmektedir.

Mübadele göçü: Kelime anlamı değiş-tokuş olan mübadele iki ülke arasında karşılıklı allaşmaya varılarak yapılmaktadır. Mübadele ile iki ülke nüfusları karşılıklı olarak yer değiştirmektedir.

İşçi göçü: Ekonomik temelli olan işçi göçü bireylerin ya da grupların çalışmak amacıyla yurt dışına giderek yapmış oldukları göçlerdir.

Beyin göçü: Daha iyi eğitim alma, sosyal ya da ekonomik olanaklara erişmek isteği ile yurtdışına yapılan göçlerdir (Erol, 2014:50).

2.1.3.2. Düzenli göç-düzensiz göç

İnsanların göç için hedef olarak belirlemiş olduğu ülkeye giderken transit geçiş yaptıkları ülkenin ve hedef ülkenin yasal prosedürüne uygun bir şekilde davranmasına düzenli göç denmektedir. Diğer bir ifade ile düzenli göç, gidilen ve varılan ülkenin göç ve göçmen hukuku çerçevesinde kısa süreli veya süreli konaklama durumudur (Çağlar, 2018:35). “Menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların buldukları ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmesidir” (Perruchoud ve Redpath, 2009:25).

Düzensiz göç, varılmak istenen hedef ülke için ülkelerine illegal yöntemlerle ya da yollarla gelen ya da yasal yollarla gelip yasal süre içerisinde çıkış yapmayan kişilerin yaptığı göçü kapsamaktadır. Menşe ülke için ise ülkeyi terk etme esnasında gerekli yasal

prosedürleri yerine getirmeyerek ülkeden çıkış yapan kişileri içermektedir (Çağlar, 2018:35). “Kendi ülkesinden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak yasal kanallar kullanılarak insanların ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleridir. Yasal olarak ülkeye giriş yapan göçmenler, geçerli bir göçmen vizesine ve uygun belgelere sahiptir”. (Barışık, 2020:4).

Düzenli ve düzensiz göç; kişinin kendi ülkesinden yola çıkarak, yolu üzerinde bulunan ülkeden geçerek, göç etmeyi tasarladığı ülkeye girişi ya da hedef ülkede bulunması yani göçün başlangıç noktasından varış noktasına kadarki sürede o ülkelerin yasalarına uygun davranıp davranmama durumuna yasal ya da yasa dışı göç denir (Yılmaz, 2014:1687).

2.1.3.4. Gönüllü göç-zorunlu göç

Zorunlu göç; doğal felaketler, savaş ve siyasi nedenlerden dolayı insanların isteği olmaksızın zorunlu olarak yapılan göç hareketleridir. Zorunlu göçte kişiler doğal ya da beşeri nedenlerden ötürü (ekonomik, politik ve sosyal) göç etmek durumunda kalmaktadır (Günay, 2017:44).

Zorunlu göç, doğal veya inşalardan kaynaklı sebeplerden ötürü yaşanılan yerdeki refahı azaltıcı ya da tehdit edici, zorlama unsuru bulunduran göç türüdür (Perruchoud ve Redpath, 2009:103).

Bir diğer göç türü isteğe bağlı göçtür. İsteğe bağlı göçe gönüllü göçte denmektedir. Bu göç türünde kişiler daha iyi ve refah bir yaşam sürme gayesiyle kendi ülkelerini bırakarak başka bir ülkeye göç etmektedir. İsteğe bağlı olmayan göçler ise yukarıda yer alan ve zorunlu ya da zorlama sonucu yapılan göç hareketlerini kapsamaktadır. Örneğin, sivil çatışmalar, savaş, devrimler, dinsel rekabet, ayrımcılık ve doğal afetler vb. nedenler ile insanların zorunlu olarak yerlerinden edilmesini içermektedir (Çağlar, 2018:34).

“Zorunlu göç, insanların çatışma, zulüm, kıtlık ve sel gibi çevresel nedenlerle kendi ülkelerinden başka ülkelere göç etmeye zorunlu bırakılmasıdır. Bu insanlar genellikle mülteci olarak adlandırılır fakat mülteci terimi bütün zorunlu göçmenleri kapsamamaktadır” (Şemşit, 2018:278). Çalışma zorunlu göç nedeni ile ülkesini terk etmek zorunda kalan Suriyeli göçmenleri konu almaktadır. Bu anlamda zorunlu göçün tasvirinin yapılması önem arz etmektedir.

2.2. Kültürleşme

Son yıllarda öne çıkan konular arasında yer alan kültürleşme, farklı kültürlere sahip grupların etkileşim sürecine girmesi, gruplar arasında köken kültürel özelliklerin değişiminin ortaya çıkması durumudur (Berry, 2005:7). Diğer bir ifadeyle birden fazla toplumun bir arada yaşaması sonucu ortaya çıkan ortak kültürü ifade etmektedir (Özcan, 2022:31). Bu anlamda farklı kültüre sahip olan gruplar arasında meydana gelen etkileşim sonucu olarak ortaya çıkan psikolojik ve sosyal değişim olarak da adlandırılabilir (Redfield, Linton ve Herskovits 1936:149). “Kültürleşme, kültürel yayılma süreciyle ortaya çıkan maddi ve manevi öğelerle, başka kültürden birey ve grupların, belli bir kültürel etkileşime girmesi ve karşılıklı etkileşim sonunda her ikisinin de değişmesidir” (Beyaz, 2017:834). Tüm bu bilgiler ekseninde “kültürleşme, bir parçası olduğu “kültürel değişim” kavramından ve kültürleşmenin bir evresi olan “asimilasyon” kavramından ayrılmaktadır” (Zafer, 2016:77).

Kültürleşme çalışmaları iki temel yaklaşıma dayanmaktadır. Bu yaklaşımlar tek ve çift (iki) boyutlu kültürleşme yaklaşımlarıdır. Milton M. Gordon tarafından 1964 yılında geliştirilen tek boyutlu yaklaşıma göre kişilerin, kendi kültürlerini korumaları ve ev sahibi toplumun kültürüne uyum sağlamaları arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır (Gordon, 1964:34). Gordon’un kültürleşme modeli azınlık grup için tek bir değişim olduğunu savunmaktadır. Bu yol da asimilasyondur (Zafer, 2016:78). Bu anlamda Gordon’un yaklaşımı eleştirilmektedir.

İki boyutlu kültürleşme yaklaşımı ise John W. Berry (1970, 1980) tarafından geliştirilmiştir. Kültürleşme konusuna dair birden çok çalışmaya imza atan Berry, göçmen gruplar ve ev sahibi toplum arasında meydana gelen etkileri incelemektedir (Saygın ve Hasta, 2018: 313). Berry (1997) ana akım toplum ve misafir toplum arasında kültürleşmeyi dört boyutta incelemiştir. Bunlar bütünleşme, (integration) uyum, (adaptation) benzeşme (assimilation) ve emilme (absortion) olarak adlandırılmaktadır (Berry, 1997:16). “Bir topluluğa veya gruba aidiyet duygusu taşımanın önem kazandığı entegrasyon (bütünleşme), asimilasyon (eritme potası/akültürasyon), marjinalleşme ve ayrışma gibi kavramlar göç olgusunun etkilerini bizlere göstermektedir” (Akıncı, 2015:70). Berry’nin modelinden hareketle Hui, göçmenlerin gelmiş olduğu ülkede kültürleşme eğilimi olarak dört ana strateji benimsediğini ifade etmektedir. Bunlar asimilasyon, bütünleşme, ayrışma ve marjinalleşmedir (Hui, 2015:73). Kültürleşme çalışmalarında ana akım toplumun davranış kalıplarına göre azınlık toplumun dört

kültürleşme yönelimini benimsediği ifade edilmektedir (Saygın & Hasta, 2018:316). Berry'nin dört kültürleşme stratejisinin ilki asimilasyondur (Berry, 1997: 9).

2.2.1. Asimilasyon

Asimilasyon, azınlık grubun öz kültürünü sürdürmek istemeyerek, ana akım toplumun kültürel özelliklerini benimsemesine karşılık gelmektedir (Saygın & Hasta, 2018:315). Azınlık toplumun ana akım toplum içerisinde eritilmesi asimilasyonun bir diğer tanımıdır. Burada eritmekten kasıt; tek dil, tek kültür ve tek din görüşüdür. Azınlık toplumun, kendi kültürel özelliklerini tamamen kaybederek baskın kültürü içselleştirmesidir (Hui, 2015:73).

2.2.2. Ayrılma

Kişilerin kendi köken kültürlerini muhafaza ederek ev sahibi kültürün değerlerini benimsememesi durumuna ayrılma denmektedir (Gülner, 2010:55). Göçmenler ayrılma yönelimini benimsediğinde ev sahibi toplum ile etkileşim kurmaktan kaçınmaktadır (Berry, 1997:8). Bir diğer ifadeyle grup ya da bireyin orijinal kültürel mirasını devam ettirmesine karşın ev sahibi toplumun kültürünü reddetmesidir. Yeni katıldığı toplumun kültürel özelliklerini, kural-normlarını ve geleneklerini içselleştirmemesidir (Karataş & Baloğlu, 2018:977). Kısaca göçmenlerin kendi kültürel özelliklerini devam ettirmesi korumasıdır (Hui, 2015:73). Göçmen gruplar, ev sahibi toplumun kültürel özelliklerini benimsemez ve sadece kendi kültürel değerlerini devam ettirme eğilimi içerisinde olurlarsa ayrılma yönelimi içine girmiş sayılırlar (Berry, 1996:17).

2.2.3. Bütünleşme

Bütünleşme, azınlık grubun kendi kültürel kimliğini devam ettirmesinin yanı sıra ev sahibi toplumun kültürel kimliğini kabul etmesidir (Berry, 2006:83). Bu anlamda göçmenlerin bütünleşme süreci, entegrasyonun (uyum ve uzlaşmanın) sağlanması açısından kültürleşme yönelimleri içinde en dikkat çekenidir (Berry, 1997:16). Bütünleşme için hem ana akım toplum hem de göçmenler uyum içinde yaşamak için gönüllü olmalıdır (Karataş & Baloğlu, 2018:975). Bunlara ek olarak bütünleşme için göçmenlerin ana akım toplumun kültürel temel özelliklerini benimsemesi ve ana akım toplumun da göçmenlerin bütünleşmesini olanaklı hale getirmek için sosyal hayata (okul, hastane, üniversite vb.) katılımını sağlaması gerekmektedir (Hui, 2015:75).

2.2.4. Marjinalleşme

Son olarak göç anlamında marjinalleşme, farklı sebeplerden ötürü kendi kültürünü devam ettirmek istememe ve ana akım kültürü de kabul etmeme durumu olarak adlandırılmaktadır (Zafer, 2016:87). Kendi kültürünü kabul etmeme durumu, kişinin kendi kültürüne uyum sağlayamamasından kaynaklanabilmektedir. Bu anlamda, kültürel uyumsuzluk göçün nedenini teşkil etmektedir (Güler, 2020:251). “Berry’den aktaran Sayın ve Hasta (2018) marjinalliği iki temel sebebe dayandırmaktadır. Bunlardan ilki azınlık toplum bireylerin öz kültürlerine olan ilgilerinin azalmasıdır. İkincisi ise azınlık toplum üyelerinin ana akım toplum üyeleri ile etkileşim kurmak istememesidir. Ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalmak ikinci duruma neden olmaktadır (Sayın & Hasta, 2018:316). Hui’de marjinalleşmenin nedenini göçmen grubun ana akım toplum tarafından dışlanması ve ayrımcılığa maruz kalması olarak açıklamaktadır (Hui, 2015:73). Göçmen bireyler terk ettiği ülkenin kültürel özelliklerini devam ettirmek istememe eğiliminde bulunabilmektedir. Göçmenler yeni geldikleri ülke kültürüne entegre edilmediklerinde marjinalleşme yönelimine girebilmektedir (Güler, 2020:251). Kısaca marjinalleşme, kişinin kendi köken kültürünü ve ana akım toplumun kültürünü reddetmesidir (Özcan, 2022:63).

Özetleyecek olursak Gordon (1964) tarafından geliştirilen tek boyutlu kültürleşme modeli azınlık toplumun, ana akım topluma uyum sağlamasını öne sürmektedir. Bu durum asimilasyona neden olmaktadır. Günümüz dünyasının göç olgusuna insani ve daha eşitçi bir yaklaşım sunan Berry, (1996) çalışmalarında ana akım toplumun, göçmenlerin bütünleşmesi için sosyo-kültürel sosyo-ekonomik hayata katılması gerektiğini savunmaktadır. Çalışma açısından kültürleşme, göçmenlerin iletişim engellerine maruz kaldığında kültürleşme yönelimlerinden hangisini tercih edeceklerinin anlaşılması açısından önemlidir.

3. İLETİŞİM VE İLETİŞİM ENGELLERİ

Çalışmanın bu bölümünde iletişim ve iletişim engellerine değinilmektedir. Çevremizde gördüğümüz ve hissettiğimiz her şey iletişimin bir parçasıdır. Yani iletişim hayatın her alanında yer almaktadır. İnsanoğlu dünyaya gözünü açmadan önce anne karnında iken tekme aracılığıyla iletişim kurmaktadır. Bugün birçok bilim dalı İletişim Bilimi ile ortak çalışmalar yürütmektedir. Sosyal Bilimlerin alanına giren göçün iletişim boyutunun incelenmesi çalışmanın yegâne amaçları arasındadır. Nitekim göçün öznesi olan insan iletişim vasıtası ile etkileşime geçmekte uyum sağlamakta ya da iletişim eksikliğinden kaynaklı sorunlar yaşamaktadır. Göçmenlerin, iletişim engellerinden kaynaklı olarak herhangi bir sorun yaşayıp yaşamadıkları, sorun yaşadılar ise kültürleşme yönelimi olarak bütünleşme sürecini ne denli etkilediği çalışmanın amaçları arasındadır. Bu anlamda bu bölümde iletişime ve iletişim engellerine yer verilmektedir.

3.1. İletişim Nedir?

İletişimin ne olduğunu ya da bizim çalışmamız açısından iletişimin ne olduğunu açıklamak yararlı olacaktır. İletişim Latince “communis” sözcüğünden türetilmiştir. İngilizce “communication” kavramını karşılamaktadır. Türkçe iletişim, bireyler arasında anlam yüklü simgeler gönderimi, alımı, işlenimi, yeniden gönderimi, yeniden alımı ve yeniden işlenimi sürecidir (Oskay, 2014:393). İletişim çoğu zaman karşılıklı bilgi alışverişi yapmaktır. İngilizce “commun” yani ortak kılmak, ortaklaşa anlamını: “bilgi” ya da “şeyi” ortaklaşa kodlayarak ve kodu açarak kullanmayı ifade etmektedir (Işık. 2012:18). “İletişim; düşünce, bilinç ve dilsel faaliyetlerin üretilmesi, insanların üretim faaliyetlerinin bir parçası ve sonucudur” (Yaylagül, 2006:7). İki birim arasında mesajın iletilme ve alınma sürecidir (Işık. 2012:18).

“En basit haliyle bir gönderen birimden bir alıcı birime iletilerin aktarımı işi olarak tanımlanan iletişim, bireyin içinde bulunduğu durumu, bilgiyi, duyguyu ya da düşünceyi karşı tarafa aktarmasının yanında dış dünyada olup bitenleri anlaması ve yorumlaması için gerekliliktir” (Bulduk ve Karaçor, 2019:9). Bu anlamda iletişim hem bireysel hem de toplumsal düzeyde bir süreçtir (Oskay, 2014:393).

İnsanlığın en temel ihtiyaçlarından biri olan iletişim ya da diğer bir ifade ile insanın en temel ihtiyaçları dâhil olmak üzere ihtiyaçlarını ifade edebilme şekline iletişim

denmektedir (Nalçaoğlu, 2010:9). Ortak bir paydada yolları kesişen iki kişinin birbiri ile kuracağı ilişki, toplumsal etkileşim ve iletişim sürecidir (Oskay, 2014:396).

İletişim, kaynaktan alıcıya giden ve bir araç/kanal üzerinden mesajların iletildiği bir süreçtir. Geribildirim söz konusu olduğu iletişim çift yönlü iletişim olarak kabul edilir. Hayata geldiğimiz andan itibaren çevremizle iletişim kurmaya başlarız. İletişim kurmanın dört temel fonksiyonu bulunmaktadır. Bunlar bilgi, motivasyon, kontrol ve heyecanlandırma fonksiyonlarıdır. İletişimin herhangi bir sosyal sistem, düzen içindeki fonksiyonlarını dikkate aldığımızda, enformasyon, sosyalizasyon, motivasyon, tartışma, eğitim, kültürel gelişme, eğlence ve entegrasyon kavramlarıyla karşılaşırız. Çalışmada iletişimin fonksiyonlarından olan entegrasyon üzerinde durulmuştur.

Göçmenlerle iletişim hassas bir süreç izlemeyi gerekli kılar. Bu süreç içinde sağlıklı iletişim kurmak önem kazanır. İletişim her zaman engelsiz ilerlememektedir. İletişimi engelleyen çok sayıda faktör bulunmaktadır. Bu engeller; psikolojik, fiziksel, teknik, sosyal ve örgütsel olarak sınıflandırılabilir (Sabuncuoğlu ve Gümüş, 2008:175). İletişim süreci dikkate alındığında sürecin her boyutunda iletişim engelinden söz edilebilir. Kaynaktan alıcıya mesajın gönderimini ifade eden iletişim sürecinde kaynaktan, ortam/araç veya mesajın gönderildiği alıcıdan kaynaklanabilecek iletişim engelleri de söz konusu olabilir. Kişiler arası iletişim bağlamında iletişim engelleri söz konusu olabileceği gibi örgütsel ya da kitlesel nitelikteki iletişimde de engellerin olabileceği aşıkardır. İletişim süreci bağlamında konuyu değerlendirdiğimizde etkin iletişimi engelleyen yapıcı ve bozucu olmak üzere iki boyutta engel türünden söz edilebilir. Çalışmamız kişiler arası iletişim bağlamında göçmenlerin buldukları yeni toplumsal ortamda iletişim engellerini incelemeyi kapsamaktadır. Bu bakımdan iletişim engelleri kapsamında çalışmamızda kişisel engeller konusu değerlendirmeye alınmıştır.

Kişiler arası iletişim; yüz yüze, ya da kişisel iletişim araçlarıyla gerçekleştirilen iletişim türüdür. İnsan, kişiler arası iletişimde başkasıyla yüz yüze konuşabileceği gibi, kitle iletişim araçları dışında kalan kişisel araçlarla da (mektup, telefon, faks vb.), iletişim kurabilir. İletişimi sözlü ya da sözsüz olarak gerçekleştirebilir. Kişiler arası iletişim, küçük bir grup içinde veya iki insan arasında anlamların (sembol) iletilmesi ve bilgi değişimi sürecidir. Kişiler arası iletişim sürecinde kişisel nedenlere dayalı iletişim engelleri toplumsal bütünleşmeyi etkileyen önemli bir başlık olarak ortaya çıkmaktadır. İletişimin kişisel engellerini; Dil ve Anlatım Güçlükleri, Dinleme ve Algılama Yetersizliği, Bilgi Eksikliği, Statü Farklılıkları, Cinsiyet ve Kültürel Farklılıklar, Hatalı

Tanımlama başlıkları altında toplayabiliriz. Çalışma kapsamında özellikle göç çalışmalarında temel alınan kişisel iletişim engelleri göz önünde bulundurulmuştur.

3.2. İletişim Engelleri

Çalışmada mültecilerin yeni gelmiş olduğu bir ülkede iletişim anlamında yaşamış oldukları sorunları ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu anlamda Mültecilerin sosyal ve ekonomik hayata katılımında yaşamış oldukları temel iletişim engellerinin neler olduğunu belirlemek adına alanyazında yer alan iletişim engelleri incelenmiştir.

İletişim engelleri, mesajın aktarılması ve anlaşılmasını olumsuz yönde etkileyen bütün faktörleri içerir. Literatürde iletişim engeli olarak görülen çok fazla faktör bulunmaktadır. Bu faktörler psikolojik ya da sosyal, fiziksel ve teknik ve örgütsel olarak sınıflandırılabilir (Yılmaz. 2018:893). Karaçor ve Şahin, iletişim engellerini; Fiziksel ve teknik engeller, Dil engelleri, Statüden kaynaklanan engeller, Zaman engeli, Kişisel engeller, Sosyo- kültürel ve psikolojik engeller olarak belirlemiştir (Karaçor ve Şahin 2014:105). Elgünler ve Fener ise İletişim sürecinde meydana gelen problemleri iki sebebe bağlamıştır. Bunlardan ilki insan sosyolojisi ve psikolojisiyle alakalıyken bir diğeri kullanılan teknik ve aletlerle alakalıdır (Pektaş. 2019:100).

Binnur Yeşilyaprak (2022) iletişim engellerini; 1. Emretme, yönetme, 2. Uyarma, tehdit etme (göz dağı verme, 3. Ahlak dersi verme, vaaz etme, 4. Öğüt verme, çözüm getirme, fikir verme, 5. Mantık yoluyla inandırma, tartışma, 6. Yargılama, eleştirme, suçlama, 7. Övme, görüşüne katılma, teşhis koyma, 8. Ad takma, gülünç duruma düşürme, 9. Tahlil etme, teşhis koyma, 10. Güven verme, teskin, teselli etme, 11. İncelemek, araştırmak, soruşturmak ve 12. Konu değiştirme, işi alaya vurma, şaka yolu, kendine çekme olarak sınıflandırmaktadır (Yeşilyaprak. 2022:1).

Klimova (2011) iletişim engellerini; Kültürel ve ulusal farklılıklar, Genel yaşam mizaç, Kişisel eğilim ve karakter, Düşünme türü, rasyonalite paradigması, Mesleki farklılık, Yaş farkı, Deneyim ve bilgi farkı ve Dil engeli olarak sıralamaktadır (Klimova, 2011:208).

Elgüneri ve Fener (2011) iletişim engellerinin belirlemede tutumların önemini ortaya koymuştur. Birinci tutum, kişinin kendi ile ilgili tutumu; Kişi kendine güvenen bir tutum sergilerse mesaj iletmekte daha başarılı olacaktır. İkinci tutum, kişinin konuya karşı tutumu; mesajın konusuna, içeriğine ilgi duymayan kişi iletişimde başarısız olacaktır. Üçüncü tutum ise iletişime katılanların birbirlerine karşı tutumları; gönderici, alıcıya

karşı pozitif bir tutuma sahipse mesajı iletmede daha başarılı olacaktır (Elgüneri, Fener, 2011:28).

Yazıcı ve Gündüz (2010) iletişim engellerini; statü farklılıkları, ast-üstlerin sosyal çevre ve benzer geçmişe sahip olmaması, sosyo-kültürel farklılıkların sözcüklerin kullanımını etkilemesi, konuşmacıyı dinlememe, mesajın net olmaması, mesaja geri bildirim yapılmaması, gürültü, karşılıklı güvenin olamaması ve konuya karşı kapasite eksikliği olarak belirtmiştir (Yazıcı ve Gündüz, 2010:38).

Rani, iletişim engellerini; Tutumsal Engeller, Davranışsal Engeller, Kültürel Engeller, Dil Engelleri ve Çevre Engelleri olarak adlandırmaktadır. Rani'ye (2016) göre Tutumsal engeller, ortak bir işyeri ya da alanı paylaşan kişiler arasında meydana gelen eşit olmayan iletişim şeklidir. Bu iletişim, statü kaynaklı iletişime eş değerdir. Statü kaynaklı iletişim engeli; çalışanlarına güç göstermesi yapan ve çalışanların her türlü eylemi üzerinde denetçi bir davranış sergileyen kişi olarak ifade edilir. Davranışsal Engeller; Önyargı, genelleme ve ayrımcılık olarak tanımlanmaktadır. Kültürel engeller; kültür, davranış, inanç ve tutumların farklı olmasından kaynaklı iletişim engeli olarak tanımlanmaktadır. Çevresel engeller; mesajın çevre tarafından engellenmesidir. Başka bir deyişle fiziksel ortamdan kaynaklı olarak mesajın rahat duyulmasının ya da kaynaktan alıcıya gitmesinin engellere takılmasıdır (Rani, 2016:75).

Dil ve anlatım güçlükleri, Dinleme ve algılama yetersizliği, Bilgi eksikliği, Statü farklılıkları, Cinsiyet farklılıkları ve kültürel farklılıklar, Hatalı tanımlama, Algılama farklılıkları, Gürültü Engeli, Duygusal Faktörler, Sözlerle Mimikler Arasındaki Uyumsuzluk, Yetersiz Bilgi ve Eksik Pekiştirme, Yüz Yüze İletişim Olanığı Bulamamak ve İletişimde Farklı ve Yetersiz Kanal Kullanmakta iletişim engelleri olarak tanımlanmaktadır (www.iienstitu.com, 2022). İletişim engelleri arasında; Gürültü ile İlgili Engeller, Kanal ve Araçlarla İlgili Engeller, Önyargılar, Algılama farklılıkları, Kalıplaşmış düşünceler, Tutum ve davranışlar ve Sahip olunan bilgi düzeyi de yer almaktadır (Yıldız, 2016:8-19).

Dünya Sağlık Örgütü, (DSÖ) Türkiye'de göçmenlerin iletişim engellerini ele alma ihtiyacını vurgulamaktadır (WHO, 2018). Görüldüğü üzere iletişimi etkileyen çok sayıda faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin başlıcaları; teknik ve fiziksel, psikolojik-sosyal ve örgütsel engellerdir (Yıldız, 2016:8-19).

3.2.1. Teknik ve fiziksel engeller

Fiziksel ve teknik engeller, iletişim kanalları ve kanalları etkileyen çevresel koşullar olarak açıklanmaktadır (Elgünler ve Fener, 2011:35). “Teknik Engel, iletişim sürecinde kullanılan kanallardan kaynaklanan bazı teknik düzensizliklerdir. Bu düzensizlikler iletilerin gecikmesine, anlatılmak istenen mesajın manasının dışına çıkmasına ya da yitmesine sebep olmaktadır. İletişim sürecinde görülen bu bozukluklar kullanılan alet, usul ve iletişimi sağlayan kanal ile alakalıdır” (Pektaş. 2019:100).

Fiziksel ve teknik engellerin başında çevresel etmenler gelmektedir. Gürültü ve iletişim kanallarındaki teknik bozukluklarda fiziksel ve teknik engellere örnek teşkil etmektedir (Karaçor ve Şahin 2014:105). Gürültü alıcı ve kaynak arasında mesajın iletilmesini engelleyen seslerin bütününe verilen isimdir. Gürültü; kalabalık, makine gibi insandan kaynaklı olabileceği gibi gök gürültüsü, su sesi, rüzgâr sesi gibi doğadan kaynaklı da olabilmektedir. Kısaca gürültü mesajın iletilmesi, anlaşılması ya da duyulmasını engelleyen her türlü sestir (Can, Tuncer ve Ayhan,1991:179).

3.2.2. Psikolojik, sosyal ve kültürel engeller

Sosyo-Kültürel ve Psikolojik Engeller, kişilik yapısı ve dil engelleri olarak da karşımıza çıkmaktadır. Sosyo-kültürel zemin, bireylerin kişiliklerine, davranışlarına, bilgi düzeyine, yapabilirliklerine ve iletişim yeteneklerine şekil veren etkenlerdir (Karaçor ve Şahin 2014:105). Psiko-Sosyal Engel ve Bozukluklar, iletişim sürecinde kaynak veya alıcının kişisel özelliklerinden kaynaklanan engellerdir. Psiko-sosyal engel ve bozuklukların meydana gelmesinde, kişinin üyesi olduğu sosyal ve kültürel yapı etkilidir (Pektaş. 2019:100). Psiko-Sosyal engel ve bozukluklar kişinin; duygu, düşünce ve değer yargılarından kaynaklanmaktadır. Daha açık bir ifade ile kişinin içinde yetiştiği sosyo-kültürel yapı, amaçları, tutum, davranış, düşünce, ilgi alanları, algılama ve dinleme becerilerini etkilemektedir. Tüm bu etkenler iletişim kurma becerisinin gelişmesine katkı sunmakla birlikte iletim kurarken engeller yaşanmasına da sebep olabilmektedir (Yıldız, 2016:8-19).

Sosyo-kültürel olarak birbirinden farklı olan bireyler, kod gönderme ve kod açma sürecinde farklılıklardan dolayı engeller yaşayabilmektedir. Her kültürün kendine has özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler iletişim kurma biçimlerini de etkilemektedir. Sosyal ve kültürel zeminin aynı olmaması kişiler arasında görüş ve anlayış farklılıklarına sebep olmaktadır (Elgünler, Fener, 2011:32). “Diğer bir ifadeyle kişinin iletişim

konusundaki hassasiyetleri, fikirsel sınırları, amaç ve tavırları iletişim kurma becerilerini etkilemektedir” (Pektaş, 2019:100).

3.2.3. Dil engeli

“Dil ve düşünce toplumsal yaşamın kaçınılmaz sonucu olarak çalışmanın etkisiyle doğmuştur” (Yaylagül, 2006:10). Dil engeli; aynı dili konuşamamaktan kaynaklı engeli teşkil etmektedir. Bazen aynı dili aynı seviyede konuşamamakta dil engelini oluşturmaktadır (Rani, 2016:75). İçinde yaşadığımız toplum, kültür ve ortam kullandığımız dile de yansımaktadır. İnsan bulundu topluma göre kodlar geliştirmekte ve çözümlenmektedir. Bu bağlamda kelimelere verilen anlamlar da farklılaşmaktadır (Karaçor ve Şahin 2014:105). Dili oluşturan öğeler; sözcük, kelime ve cümleler yönelttikleri kişinin bilgi düzeyi ve deneyimine göre anlam kazanır. Buna karşın dil karmaşık bir şekilde kullanılırsa, iletişim engeline dönüşmektedir. İletişimde mesajın oluşturulmasında kullanılan işaretlerin anlamlandırılması düz ve yan anlam olarak iki şekilde gerçekleşmektedir (Yıldız, 2016:8-19). İletişim için ne kadar yalın ve basit bir dil kullanılırsa kişiler arası iletişimin kalitesi de eşit oranda artmaktadır (Elgüneri, Fener,2011).

İletişim kurarken karşılaşılan en mühim engellerin başında dil engeli gelmektedir (Karaçor ve Şahin 2014:105). Dil engelleri bir den çok nedenden kaynaklanmakta ve farklı durumlara neden olmaktadır (Yağcı, 2018:150). Dil engelleri strese neden olmaktadır (WHO, 2018). Çok teknik bir dil kullanmak ya da terminoloji kullanmak da iletişimde engel yaşanmasına sebep olmaktadır (Karaçor ve Şahin 2014:105). İletişim kurarken kullanılan sözcükler aktarılacak istenen mesaja göre seçilmelidir. Alıcıdan kanal aracılığı ile mesaj aktarılırken kodlamada koda açan (çözen) kişinin niteliklerine göre bir kodlama yapılmalıdır (Can, Tuncer ve Ayhan,1991:179). Bu anlamda ifadelerin açıklığına dikkat edilmelidir. Mesajı iletirken kelimelerin bizdeki ifade biçimlerinden ziyade kaynağa ne ifade ettiği önemlidir (Webster,1976:5). Bazı zamanlarda kişiler arası iletişimde aynı dili kullanmak iletişimsel anlamda mesajın doğru anlaşılması için yeterli olmamaktadır. Kültürel farklılıklar, konuşma esnasında teknik ya da bilimsel terimler kullanmakta mesajın anlaşılmasını engellemektedir (Yağcı, 2018:151).

3.2.4. Örgütsel engeller

Toplum hayatının önemli bir bölümünü oluşturan örgütler, birey ya da grupların birleşmesiyle oluşmaktadır. Örgütler varlıklarını oluşturmak ve devam ettirmek için

sağlıklı bir iletişim yapısına sahip olmalıdır. Örgütler çoğu zaman hem kendi içinde hem de dışarıyla sağlıklı iletişim kurmamaktadır. Örgütün ülkü ve ilkeleri başka kişi ve gruplarla çelişebilmektedir. Bu da iletişimde örgütsel engellere neden olmaktadır (Yıldız, 2016:8-19).

3.2.5. Zaman engeli

“Zaman engeli ile ilgili iletişim sorunu iki açıdan değerlendirilebilir. Birincisi, kaynağı dinlemek için yeterli vakit ayıramamaktır. Bu durumda alıcı kaynağın anlatmak istediği şeyleri tam olarak algılayamamaktadır. İletişimde karşıdaki insanı, kaynağı dinlemek ona verilen değeri ifade etmektedir (Karaçor ve Şahin 2014:105).”

3.2.6. İletişimde kişisel engeller

İletişimde kişiler arası engeller, kişinin karşıdaki kişi ile doğru bir iletişim kuramamasından kaynaklanmaktadır. İletişime engel olan faktörleri; fiziksel ve teknik (iletişim kanalları ve kanalları etkileyen çevresel koşullar), psikolojik veya sosyal (bireylerin, kendi kişisel özelliklerinden kaynaklanan iletişim engelleri) ve örgütsel (gruplarda oluşan iletişim engelleri) olarak sınıflandırmak mümkündür (Başerer, 2016:291). Mosley ve arkadaşları kişiler arası iletişim engellerini; Dil ve anlatım güçlükleri, Dinleme ve algılama yetersizliği, Bilgi eksikliği, Statü farklılıkları, Cinsiyet farklılıkları ve kültürel farklılıklar ve Sözlerle mimikler arasındaki uyumsuzluk olarak sınıflandırmıştır (Mosley, Megginson ve Pietri 2001:23). Kişiler arası iletişimi engelleyen faktörleri başlıklara ayıracak olursak; dil engelleri, statü farklılıkları, kişisel engeller, açık olmayan ifade, dinleme yetersizliği, empati kuramama, aşırı bilgi yükleme, gürültü, bilgi eksikliği, zaman baskısı, kesintiler, geçmiş deneyimler, seçici algılama, önyargı, varsayımlar ve fiziksel mesafe olarak adlandırmak mümkündür (Başerer, 2016:292).

3.2.6.1. Dil engelleri

İletişimin aracı olan dil kişiler arası iletişimde en temel kaynaktır (Yaylagül, 2006:11). Mesajı gönderen ve mesajı alan arasındaki ilişki karşılıklıdır. Mesajı ileten kadar alıcının anlama ve dinleme yeteneği de iletişimi etkilemektedir. Alıcının dinlemesi aktif dinleme olarak adlandırılmaktadır. Aktif dinleme mesajın (kodun) çözümlenmesi için ilk adımdır (Kapur, 2018:6). Aktif dinleme kod gönderen kişi ile empati kurmayı da gerekli kılmaktadır. Bu anlamda dinlemek duymaktan farklı gerçekleşmektedir. Duymak dış dünyadaki sesleri fiziksel olarak işitmektir. Dinlemek ise algılamak zihinde tasavvur

etmekle alakalıdır. Kişi dinlediği mesajı bellek süzgecinden geçirir ve yorumlar (Webster,1976:6).

3.2.6.2. Bilgi eksikliği

Kişiler arası iletişimde bilgi eksikliği iletişim engellerinin yaşanmasına sebep olmaktadır. Mesajı anlamayan biri, anlaşılmayan kısmı kendi tahminleri ile doldurmaya çalışır. Yani karşılıklı iletişimi kendi bilgileri ekseninde yorumlamaktadır. Bu anlamda mesajın belki de en önemli kısmını atlamakta, yok saymakta veya yanlış anlamaktadır. Bilgi eksikliğinden kaynaklı olarak anlaşılmayan mesaja geri bildirim verilmemektedir (Mosley, Megginson ve Pietri 2001:26).

3.2.6.3. Statü farklılıkları

Statünün çok geniş bir tanımı olmakla birlikte kısa bir tanımı yapılacak olursa kişinin aileden başlayarak bir gurup ya da toplum içerisinde konumlandığı yerdir. Bu yer diğer üyeler tarafından verilmektedir. Kişinin statüsü, diğer insanlarla olan iletişimini ilişkilerini de belirlemektedir. Kişiler iletişim kurarken ya eşit ya da kendinden daha üst bir statüye sahip olan kişilerle iletişim kurmayı tercih etmektedir. Statü farklılığı, iletişimin yönünü ve şeklini belirleyen en önemli etkenlerden biridir (Eren,1989:285).

3.2.6.4. Cinsiyet ve kültürel farklılıklar

Toplumda cinsiyet iletişimi etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Kadın ve erkeğin konumu toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Ataerkil toplumda kadının statüsünden kaynaklı iletişim engelleri yaşanmaktadır. Bu statü erkin, kural ve normlarına göre değişkenlik göstermektedir. Bu durum geleneksel toplumlarda ciddi bir iletişim engelini meydana getirmektedir. Söylendiği gibi kültür, cinsiyete göre iletişimi belirlemektedir. Kimi toplumlarda ise kadının statüsü erkeğinkinden daha yüksek görülmektedir. Bu tarz toplumlarda ise erkek statüsünden kaynaklı eşit iletişim kuramamakta ve iletişim engeli yaşamaktadır.

Literatürde yer alan iletişim engelleri yukarıdaki gibi sıralanmış olup, iletişim engellerinin kesin ve kabul edilen bir tanımı yapılmamıştır. “İletişimle ilgili alan incelendiğinde, iletişimde engel oluşturan değişkenlerin çeşitli yazarlarca değişik şekillerde ifade edildiği görülmektedir” (Yazıcı ve Gündüz, 2010:39).

İletişim engellerinin çok sayıda olması genel bir yargıya varılmasını da engellemektedir. Herkes ve her kesim için gereken iletişim, göçmenlerin geldikleri ülkede

sağlıklı bir şekilde iletişim kurmaları adına elzemdir. Göç ve entegrasyonla ilgili çalışmalarda, göçmenlerle iletişim ve göçmenlerin iletişim engellerine dair alan yazında kaynak bulunmamaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi iletişimi engelleyen birçok sebep bulunmaktadır. Bu çalışmada Dil, Bilgi Eksikliği Yetersizliği, Statü Farklılıkları ve Cinsiyet ve Kültürel Farklılıklardan kaynaklı iletişim engelleri ön plana çıkartılmıştır. Bu anlamda göçmenlerin, göç ederek gelmiş oldukları ülkede “**iletişim engellerinin**” neler olduğu, bu iletişim engellerinin Berry’nin kültürleşme modelinde belirtmiş olduğu “**Bütünleşme**”yi (entegrasyonu) ne denli etkilediği ortaya konmuştur.

Çalışma için Berry’nin kültürleşme modeli açıklanmış, iletişimin kısa bir tanımına yer verilmiş ve iletişim engelleri ortaya konmuştur. Göçmenlerin iletişim engellerinin neler olduğunu ölçümlemek için kişiler arası iletişim bağlamında dört iletişim engeli üzerinde çalışılmıştır. Kişiler arası iletişim bakımından tüm iletişim engellerinin, ölçüm için kullanılmamasının sebebi çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Bu anlamda iletişim engellerinin göçmenler üzerinde uygulanacak olması anket sorularının cevaplandırılması ve cevapların yorumlanmasını güç kılmaktadır. Soru bataryaları Mosley, Megginson ve Pietri’nin iletişim engelleri başlıklarından yola çıkılarak hazırlanmıştır. Böylece çalışma için bir çerçeve çizilmiştir. Bu çerçeve çalışmayı ölçülebilir kılmaktadır.

4. MATERYAL VE YÖNTEMİ

4.1. Materyal

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma, verilerin tarafsız bir şekilde toplanarak sayısal veriler şeklinde ortaya konmasıdır (Leech ve Onwuegbuzie, 2009:266). Pozitivist bir yaklaşım olan “Nicel” araştırma sosyal dünyanın fiziksel dünya gibi incelenebilmesini sağlamaktadır. Araştırma sorunsalı belirlendikten sonra, fenomen ve olaylar nesnelleştirerek gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir veriler haline getirilmektedir (Doruk, 2010:32). Nicel araştırmada gerçeklik tek ve kesindir. Bu nedenle ölçülebilir ve değerlendirilebilinirdir. Nicel araştırmada tümden gelimci bir yaklaşım benimsenmektedir (Bogdan ve Biklen, 1998:88).

4.2. Yöntem

Çalışmada mültecilerin iletişim engellerinin, bütünleşme sürecini ne düzeyde etkilediğini ölçümlemek üzere soru bataryaları hazırlanmıştır. Ölçek, literatürde var olan iletişim engelleri başlıklarından seçilerek rasgele sıralanmış toplam 35 maddeden oluşmuştur. Sorular 5’li Likert tipi ölçek tarzında düzenlenmiştir. Likert ölçeğinde kişilere çeşitli ifadeler ve yargılar yöneltilmiştir. Katılımcılardan, bu yargı ya da ifadelere katılıp katılmama derecesini belirtmesi istenmiştir. Likert ölçeğinde ifadeler 5, 7, 9 ve 11’li seçeneklerden oluşturulabilir. Çalışmada en yaygın olarak kullanılan 5’li ölçme tekniği kullanılmıştır. Likert ölçeğinde cevaplar, soruya ne düzeyde katılıp katılmadığıyla ilgilidir (Doruk, 2010: 166). Kişilere verilen ifadelere ne düzeyde katıldıkları; 1 Katılıyorum, 2 Kesinlikle Katılıyorum, 3 Kararsızım, 4 Katılmıyorum ve 5 Kesinlikle Katılmıyorum aralığında sorulmuştur. Sorular, biri istatistik alanı diğeri iletişim alanı olmak üzere iki profesörden görüşler alınarak hazırlanmıştır. Çalışmada “Kartopu” metodu kullanılarak kişilere ulaşılmıştır. “Kartopu Örnekleme: Bu yöntemde çalışmanın konusu ile ilgili olarak referans bir kişi seçilmekte ve bu kişi aracılığı ile diğer kişilere ulaşılmaktadır” (Biernacki and Waldorf, 1981:63).

4.2.1. Araştırma modeli

Çalışma için göç ve iletişim bilimlerine dair alanyazın taraması yapılmıştır. Kültürleşme çalışmalarında öncü olarak kabul edilen Berry'nin kültürleşme modeli temel alınmış, Berry'nin kültürleşme modeli içinde yer alan bütünleşmenin sağlanması adına mültecilerin sosyal ve ekonomik hayata katılımında iletişim engeli yaşayıp yaşamadıkları, yaşadılar ise bu iletişim engelini hangi düzeyde yaşadıklarının düzeyi ölçümlenmiştir.

Veriler SPSS paket programı vasıtası ile analiz edilmiştir. Çalışmada katılımcıların demografik yapıları frekans analizlerine tabi tutulmuş ve sonuçları başlıklara ayrılarak sunulmuştur. Elde edilen veriler analiz edildikten sonra tezin hipotezleri sınanmıştır.

Örnekleme ilişkin demografik verilerin tanımlayıcı istatistikleri için Frekans Analizi, ölçek ortalamalarının tanımlayıcı istatistikleri için ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Ölçeklerin güvenilirliği için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları ile madde-toplam korelasyonları analiz edilmiştir. Geçerlilik için Temel Bileşenler Analizi, Varimax Rotasyonu, Kaiser Meyer Olkin örnekleme yeterliliği ve Barlett Küresellik testleri yapılmıştır. Normalite testi için Kolmogorov Smirnov, fark analizleri için Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelinde Spearman's rho ve Genelleştirilmiş Lineer Model (GLM-Logit Model) analizleri kullanılmıştır. Tüm analizler %95 güven aralığında ve 0.05 anlamlılık düzeyinde, SPSS 25.0 for Windows programında gerçekleştirilmiştir.

4.2.2. Evren ve örneklem

Mültecilerin yaşadığı iletişim engellerinin bütünleşme sürecine etkisi isimli çalışmanın evrenini, Suriye'de 2011 yılında yaşanan iç savaş sonrası Türkiye'ye yerleşmiş olan Suriyeliler oluşturmaktadır.

Çalışmanın örneklemini 18 yaş üstü, farklı yaş ve cinsiyete sahip Gaziantep'te ikamet etmekte olan Suriyeliler oluşturmaktadır. Kişi sayısına göre maddeler belirlenmiştir. Madde sayısının 5-10 katı örneklem için ideal sayılmaktadır (Boateng, 2018:6; Carpenter, 2018:48). Çalışmada 35 madde yer almaktadır. Çalışma için ise ön görülen örneklem sayısı maddelerin 10 katı olan 350 kişidir.

Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 06.01.2023 tarihli istatistik verilerine göre Türkiye'de Geçici Koruma Statüsünde yaşayan Suriyeli sayısı 3 milyon 754 bin 591 kişidir. Suriyelilerin en yoğun olarak yaşadığı şehirlere göre dağılımı %15'i İstanbul, %13'ü Gaziantep, %12'si Hatay ve %12'si Şanlıurfa olarak görülmektedir

(www.goc.gov.tr). Bu sayılara göre Türkiye’de Geçici Koruma Statüsü altında yaşayan Suriyelileri temsil eden bir anket çalışmasında 1000 kişi örneklem olarak yeterlidir (www.arastirmarehberi.org). Çalışma örnekleme olan Gaziantep ili için 550 kişi ile anket gerçekleştirilmiştir. Örneklem temsiliyeti için 550 rakamı geçerlilik ve güvenilirlik açısından çok iyi görülmektedir.

4.2.3. Veri toplama araçları

Çalışmada sorular Google Anket tekniği ile hazırlanmış olup, oluşturulan anket linki katılımcılara WhatsApp ve e-posta üzerinden ulaştırılmıştır.

4.2.4. Ölçek

Katılımcıların düşünceleri 5’li Likert ölçeği kullanılarak ölçümlenmiştir. Rensis Likert (1932) tarafından geliştirilen Likert ölçeği, kişilerin bir konuya ne düzeyde katıldığı ya da katılmadığı “en düşükten en yükseğe” ya da “en kötünden en iyiye” olacak şekilde derecelendirilerek sorulur. Kişiler bu soruları kendi deneyim, tecrübe ve varsayımlarından hareketle cevaplandırır (Likert, 1932:50). Psikometrik bir ölçme tekniği olan Likert ölçeği, çalışmanın özelliğine göre; beş, yedi veya dokuz değerlendirme derecesinden oluşmaktadır (Ryan ve Garland, 1999:107). Çalışmada katılımcıların, iletişim engellerinden kaynaklı olarak sosyal ve ekonomik hayata katılımlarıyla ilgili görüşleri ölçümlenmek için soru bataryaları hazırlanmıştır. Bu sayede göçmenlerin iletişim engelleri ölçümlenmeye çalışılmıştır. Hazırlanan soru bataryalarının ölçümlerine dair değerler aşağıda sıralanmıştır.

4.2.5. Ölçek ortalamaları ve verilerin yorumlanması

Çalışmada kullanılan ölçeklerin maddelerine verilen yanıtların ortalama ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir. İlk olarak, iletişim engelleri maddelerine verilen yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. İletişim engelleri maddelerine verilen yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri

	Ortalama	Std. Sapma
Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım.	3.29	1.21
Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi.	3.12	1.23
İş bulmada güçlük yaşadım.	3.41	1.21
Geçim sıkıntısı yaşadım.	3.51	1.15
Ülke insanlarının davranışlarını anlayamadım.	2.62	1.17
Kültürel değerleri anlayamadım.	2.49	1.15

Madde ortalamaları incelendiğinde, en fazla güçlük yaşanan maddenin geçim sıkıntısı olduğu, bunu sırasıyla iş bulmada güçlük, arkadaş ve çevre edinmede güçlük ve günlük yaşamdaki iletişim olumsuzlukları izlemektedir. Kültürel değerleri anlayamama ise en az güçlük yaşanan alandır. Bilgi eksikliği maddelerine verilen yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. Bilgi eksikliği maddelerine verilen yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri

	Ortalama	Std. Sapma
Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım.	3.13	1.17
Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi.	2.97	1.19
İş bulmada güçlük yaşadım.	3.26	1.18
Geçim sıkıntısı yaşadım.	3.44	1.15
Ülke insanlarının davranışlarını anlayamadım.	2.61	1.20
Kültürel değerleri anlayamadım.	2.52	1.17

Bilgi eksikliği kaynaklı olarak en fazla karşılaşılan güçlük geçim sıkıntısı olup, bunu iş bulma, arkadaş ve çevre edinme güçlüğü izlemektedir. Burada da kültürel değerleri anlayamama en az ortalama puana sahip olan maddedir. Mesleki statü

maddelerine verilen yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.2. Mesleki statü maddelerine verilen yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri

	Ortalama	Std. Sapma
Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım.	2.94	1.18
Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi.	2.89	1.17
İş bulmada güçlük yaşadım.	3.27	1.21
Geçim sıkıntısı yaşadım.	3.43	1.18
Ülke insanların davranışlarını anlayamadım.	2.55	1.16
Kültürel değerleri anlayamadım.	2.50	1.17

Mesleki statü kaynaklı güçlüklerde de geçim sıkıntısı en önemli ve en fazla puan alan maddedir. Bunu yine iş bulmada güçlük ile arkadaş ve çevre edinme güçlükleri izlemektedir. Göçmen statüsü maddelerine verilen yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.4'te verilmiştir.

Tablo 4.4. Göçmen statüsü maddelerine verilen yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri

	Ortalama	Std. Sapma
Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım.	3.30	1.19
Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi.	3.20	1.22
İş bulmada güçlük yaşadım.	3.43	1.19
Geçim sıkıntısı yaşadım.	3.55	1.16
Ülke insanların davranışlarını anlayamadım.	2.63	1.21
Kültürel değerleri anlayamadım.	2.55	1.18

Göçmen statüsünden kaynaklı en önemli güçlük geçim sıkıntısı olup, bunu iş bulma ile arkadaş ve çevre edinme güçlükleri izlemektedir. Diğer faktörler ile benzer sıralama olsa da ortalama değerler burada daha yüksektir. Cinsiyet kaynaklı güçlükler maddelerine verilen yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5. Cinsiyet kaynaklı güçlükler maddelerine verilen yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri

	Ortalama	Std. Sapma
Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım.	2.82	1.19
Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi.	2.79	1.23
İş bulmada güçlük yaşadım.	3.00	1.24
Geçim sıkıntısı yaşadım.	3.25	1.24
Ülke insanların davranışlarını anlayamadım.	2.59	1.19
Kültürel değerleri anlayamadım.	2.50	1.16

Diğer faktörlerde olduğu gibi, cinsiyet kaynaklı güçlüklerde de geçim sıkıntısı başta gelen sorun ya da güçlük olup, bunu iş bulma ile arkadaş ve çevre edinme izlemektedir.

4.2.6. Geçerlilik ve güvenilirlik

Bağımlı bağımsız değişken ayrımı olmaksızın kullanılan küme analizinde kişilerin çeşitli değişkenlere göre benzerlikleri belirlenmektedir. Sıklıkla sosyal bilimler alanında kullanılan bu analiz ile deneklerin benzerliklerinin neler olduğu saptanmaktadır (Tezcan, 2017:382). Açımlayıcı faktör analizi, (AFA) maddeler arasında bulunan ilişkileri kullanarak, sunulan veri setine uygun maddeleri belirleyen analizdir. Çalışma için hazırlanan her bir soru bataryası faktör analizine tabi tutulmuştur. Ayrıca veriler arası analizler iç tutarlılık testlerine tabi tutulmuştur.

4.3. Faktör Analizi ve İç Tutarlılık Analizi Sonuçları

Çalışma ölçeklerinin geçerlilikleri için Temel Bileşenler Analizi (Faktör Analizi) yapılmıştır. Örneklem Yeterliliği için Kaiser Meyer Olkin, dönüşüm için Varimax rotasyonu ve analiz uygunluğu için Barlett Küresellik testleri yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.6'da verilmiştir.

Tablo 4.6. Araştırma ölçeği faktör analizi sonuçları

	Faktör				
	1	2	3	4	5
İE_1	,530				
İE_2	,578				
İE_3	,537				
İE_4	,517				
İE_5	,652				
İE_6	,624				
BE_1		,650			
BE_2		,675			
BE_3		,631			
BE_4		,542			
BE_5		,716			
BE_6		,700			
MSK_1			,650		
MSK_2			,734		
MSK_3			,585		
MSK_4			,521		
MSK_5			,712		
MSK_6			,713		
GSK_1				,606	
GSK_2				,657	
GSK_3				,586	
GSK_4				,523	
GSK_5				,684	
GSK_6				,684	
CK_1					,665
CK_2					,697
CK_3					,590
CK_4					,512
CK_5					,718
CK_6					,713
		KMO	0.901		
		Barlett Küresellik testi X ²	13898.409		
		Toplam varyans açıklama gücü	70.137		

Faktör analizi sonuçları ölçeğin mevcut boyut yapısının geçerli olduğunu, KMO değeri örneklemin yeterli olduğunu ve Barlett Küresellik testi verilerin faktör analizi için

uygun olduğunu göstermiştir. Buna göre tüm ölçek maddelerinin faktör yükleri 0.40 düzeyinin üzerindedir.

4.3.1. Çalışma kapsamında oluşturulan hipotezler

Bu çalışma kapsamında ele alınan konu bağlamında ortaya konulan hipotezler, göçmenlerin hangi iletişim engellerini yaşadıkları, yaşanan iletişim engellerinin bütünleşmeye etkilerini saptamaya yöneliktir;

Mültecilerin İletişim Engellerinin Bütünleşme Sürecine Etkisini ölçümlemek üzere hazırlanan hipotezler aşağıdaki gibidir:

H1: Türkiye’de yaşayan mültecilerin yaşadıkları güçlük düzeyleri, cinsiyetlerine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Kadınlar erkeklere göre daha fazla iletişim engeli yaşamaktadır.

H2: Türkiye’de yaşayan mültecilerin yaşadıkları güçlük düzeyleri, yaşlarına göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır.

H3: Türkiye’de yaşayan mültecilerin yaşadıkları güçlük düzeyleri, eğitimlerine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır.

H4: Türkiye’de yaşayan mültecilerin yaşadıkları güçlük düzeyleri, medeni durumlarına göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır.

H5: Türkiye’de yaşayan mültecilerin yaşamış oldukları iletişim engelleri ile demografik özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

H6: İletişim engelleri ile bütünleşme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde ilişki vardır.

H7: Türkiye’de mültecilerin bütünleşme düzeyi sorunları üzerinde iletişim becerilerinin istatistiksel olarak anlamlı etkisi vardır.

H8: Dil kaynaklı iletişim engeli yaşayan mülteciler ekonomiye katılımında daha fazla sorun yaşamaktadır.

H9: Mülteciler bilgi eksikliğinden kaynaklı iletişim engeli yaşamaktadır.

H10: Kişiler göçmen statüleri nedeniyle iletişim engeli yaşamaktadır.

5. ARAŞTIRMA BULGU VE YORUMLARI

Bu çalışma 2011 yılında Suriye’de yaşanan iç savaş sebebiyle Türkiye’ye göç eden ve Gaziantep’te ikamet eden 550 Suriyeli ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan kişilere hangi iletişim engelini ne düzeyde hissettikleri sorulmuş olup, John Berry'nin dört kültürleşme yöneliminden bütünleşme düzeyleri ölçümlenmiştir.

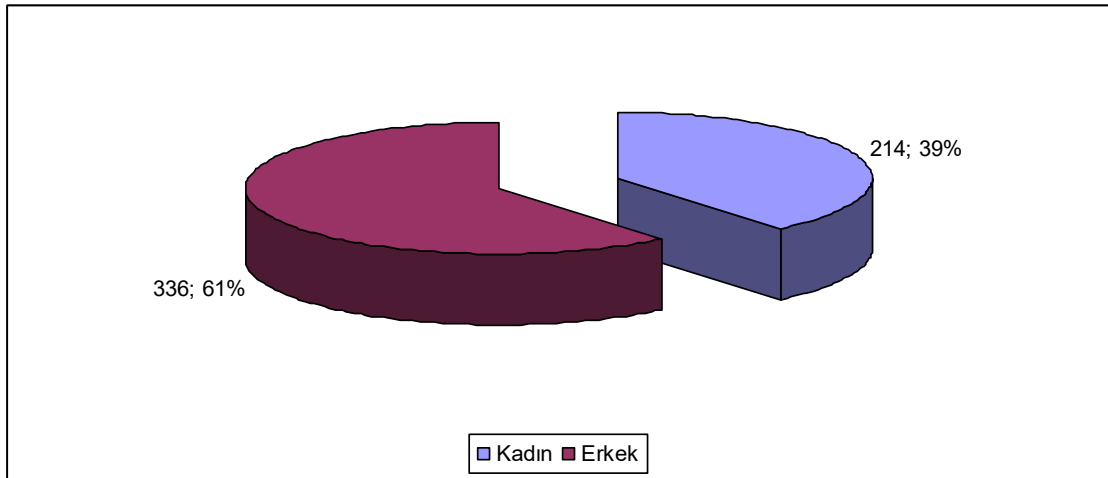
5.1. Demografik Özelliklerin Bulgu ve Yorumları

Demografik özellikleri belirlemek üzere katılımcılara cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum ve meslek bilgileri sorulmuştur. İlk olarak cinsiyete göre dağılımlar Tablo 5.1’de verilmiştir.

Tablo 5.1. Katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımları

	Kişi sayısı (n)	Yüzde (%)
Kadın	214	38.9
Erkek	336	61.1
Toplam	550	100.0

Çalışmaya katılan göçmenlerin %61.1’i erkek %38.9’u kadındır. Bu dağılım Şekil 5.1’de gösterilmiştir.

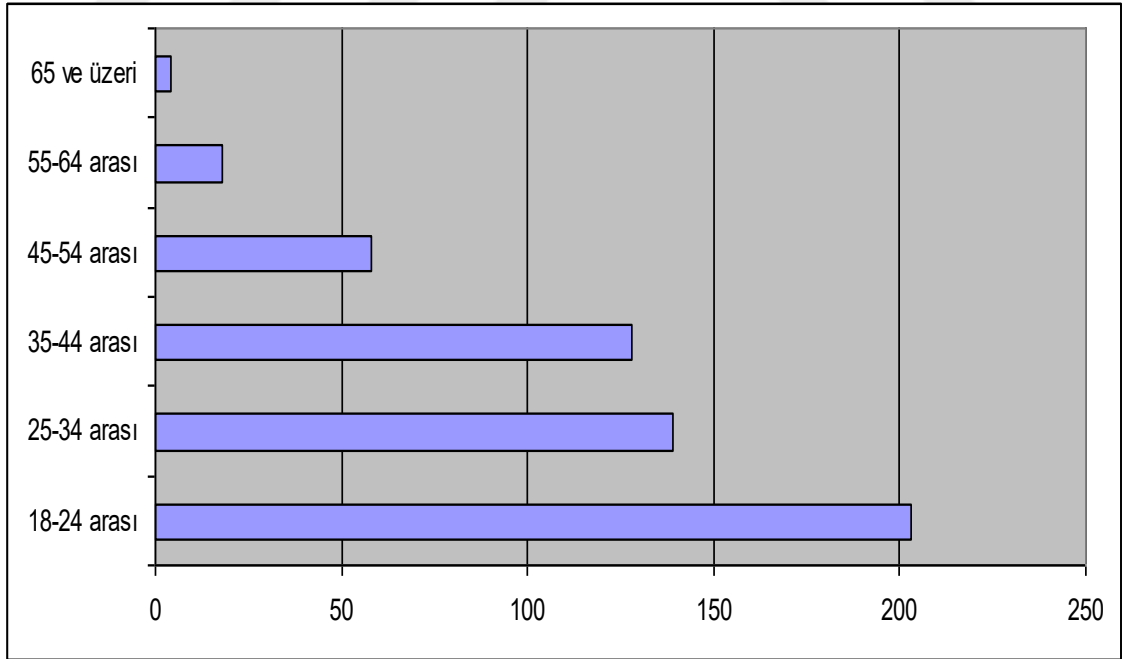
Şekil 5.1. Katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımları

Genel olarak erkeklerin oranı kadınlara göre daha yüksektir. Araştırma anketlerinin doldurulması aşamasında, erkeklerin kadınlara göre daha gönüllü olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımları Tablo 5.2’de verilmiştir.

Tablo 5.2. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımı

	Kişi sayısı (n)	Yüzde (%)
18-24 arası	203	36.9
25-34 arası	139	25.3
35-44 arası	128	23.3
45-54 arası	58	10.5
55-64 arası	18	3.3
65 ve üzeri	4	0.7
Toplam	550	100.0

Çalışmaya katılan göçmenlerin %36.9’u 18-24 arası, %25.3’ü 25-34 arası, %23.3’ü 35-44 arası, %10.5’i 45-54 arası, %3.3’ü 55-64 arası, %0.7’si 65 ve üzeri yaşa sahiptir. Bu dağılım Şekil 5.2’de gösterilmiştir.

Şekil 5.2. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımları

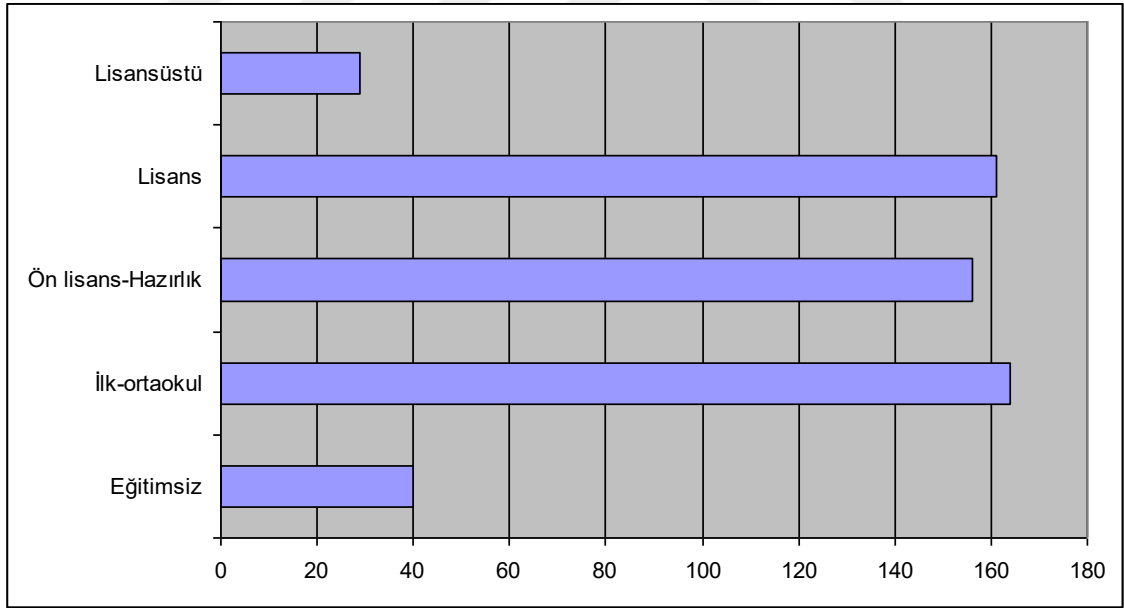
Yaşa göre dağılım incelendiğinde, genel olarak genç yaş grubunun çoğunlukta olduğu görülmektedir. Özellikle 18-24 yaş arasındaki katılımcılar en fazla katılımın

olduğu yaş grubudur. Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları 5.3’de verilmiştir.

Tablo 5.3. Katılımcıların Eğitimlerine göre dağılımları

Eğitim Düzeyi	Kişi sayısı (n)	Yüzde (%)
Eğitimsiz	40	7.3
İlk-ortaokul	164	29.8
Ön lisans-Hazırlık	156	28.4
Lisans	161	29.3
Lisansüstü	29	5.3
Toplam	550	100.0

Çalışmaya katılan göçmenlerin %7.3’ü eğitimsiz olduklarını, %29.8’i ilk-ortaokul, %28.4’ü ön lisans-hazırlık, %29.3’ü lisans ve %5.3’ü lisansüstü düzeyde eğitim sahibi olduklarını ifade etmişlerdir. Bu dağılım Şekil 5.3’te gösterilmiştir.

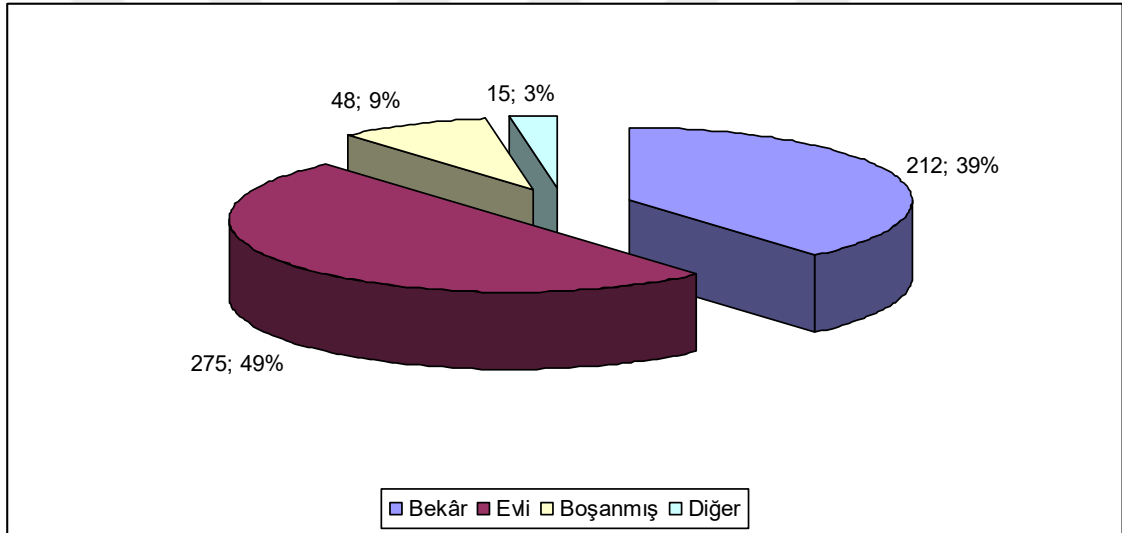
Şekil 5.3. Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları

Eğitime göre dağılım incelendiğinde, genel olarak katılımcıların yarıdan fazlasının önlisans ve üzeri düzeyde eğitime sahip oldukları görülmektedir. Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımları Tablo 5.4’de verilmiştir.

Tablo 5.4. Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımları

	Kişi sayısı (n)	Yüzde (%)
Bekâr	212	38.5
Evli	275	50.0
Boşanmış	48	8.7
Diğer	15	2.7
Toplam	550	100.0

Katılımcıların %38.5'i bekar, %50.0'si evli, %8.7'si boşanmış, %2.7'si ise bunların dışında medeni duruma sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bu dağılım Şekil 5.4'te gösterilmiştir.

Şekil 5.4. Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımları

Medeni duruma göre dağılım incelendiğinde, katılımcıların yarısının evli olduğu görülmektedir.

5.2. Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Güvenilirlik analizleri için, her bir güçlük alanı ile ilgili maddelerin iç tutarlılıklarının ölçümünde Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ve Madde-toplam korelasyonu değerleri hesaplanmıştır. İlk olarak iletişim engelleri maddelerine verilen yanıtların iç tutarlılık analizi sonuçları Tablo 5.5'de verilmiştir.

Tablo 5.5. İletişim engelleri maddelerine verilen yanıtların iç tutarlılık analizi sonuçları

	Madde silindiğinde ortalama	Madde silindiğinde varyans	Düzeltilmiş madde-toplam korelasyon	Madde silindiğinde Cronbach Alpha
İE_1	15.14	16.906	0.530	0.733
İE_2	15.31	16.116	0.608	0.711
İE_3	15.02	16.863	0.533	0.732
İE_4	14.93	18.004	0.440	0.755
İE_5	15.81	17.364	0.499	0.741
İE_6	15.94	17.674	0.477	0.746
İE Toplam				0.771

İletişim engelleri kaynaklı güçlükler ile ilgili maddelerin toplam iç tutarlılık düzeyi olan 0.771 Cronbach Alpha değeri literatürde kabul gören 0.60 sınırının üzerindedir (Karasar, 1999:77). Tüm maddelerin madde-toplam korelasyonları 0.40 sınırının üzerinde olup, güvenilirlik düzeyleri yüksektir.

Bilgi eksikliği maddelerine verilen yanıtların iç tutarlılık analizi sonuçları Tablo 5.6'da verilmiştir.

Tablo 5.6. Bilgi eksikliği maddelerine verilen yanıtların iç tutarlılık analizi sonuçları

	Madde silindiğinde ortalama	Madde silindiğinde varyans	Düzeltilmiş madde-toplam korelasyon	Madde silindiğinde Cronbach Alpha
BE_1	14.81	18.823	0.587	0.790
BE_2	14.97	18.438	0.620	0.783
BE_3	14.68	18.925	0.566	0.795
BE_4	14.50	19.795	0.496	0.809
BE_5	15.33	18.290	0.629	0.781
BE_6	15.42	18.685	0.603	0.787
BE Toplam				0.819

Bilgi eksikliği kaynaklı güçlükler ile ilgili maddelerin toplam iç tutarlılık düzeyi olan 0.819 Cronbach Alpha değeri literatürde kabul gören 0.60 sınırının üzerindedir (Karasar,1999:77). Tüm maddelerin madde-toplam korelasyonları 0.40 sınırının üzerinde olup, güvenilirlik düzeyleri yüksektir.

Mesleki statüyü kullanamama kaynaklı sorunlar maddelerine verilen yanıtların iç tutarlılık analizi sonuçları Tablo 5.7’de verilmiştir.

Tablo 5.7. Mesleki statüyü kullanamama kaynaklı sorunlar maddelerine verilen yanıtların iç tutarlılık analizi sonuçları

	Madde silindiğinde ortalama	Madde silindiğinde varyans	Düzeltilmiş madde-toplam korelasyon	Madde silindiğinde Cronbach Alpha
MSK_1	14.63	19.247	0.606	0.799
MSK_2	14.68	18.357	0.712	0.776
MSK_3	14.30	19.265	0.584	0.804
MSK_4	14.13	20.266	0.495	0.822
MSK_5	15.02	19.364	0.606	0.799
MSK_6	15.07	19.427	0.588	0.803
	MSK Toplam			0.828

Mesleki statüyü kullanamama kaynaklı güçlükler ile ilgili maddelerin toplam iç tutarlılık düzeyi olan 0.828 Cronbach Alpha değeri literatürde kabul gören 0.60 sınırının üzerindedir (Karasar, 1999). Tüm maddelerin madde-toplam korelasyonları 0.40 sınırının üzerinde olup, güvenilirlik düzeyleri yüksektir.

Göçmen statüsü kaynaklı soruların maddelerine verilen yanıtların iç tutarlılık analizi sonuçları Tablo 5.8’de verilmiştir.

Tablo 5.8. Göçmen statüsü kaynaklı soruların maddelerine verilen yanıtların iç tutarlılık analizi sonuçları

	Madde silindiğinde ortalama	Madde silindiğinde varyans	Düzeltilmiş madde-toplam korelasyon	Madde silindiğinde Cronbach Alpha
GSK_1	15.38	19.394	0.613	0.793
GSK_2	15.47	18.734	0.668	0.781
GSK_3	15.25	19.611	0.595	0.797
GSK_4	15.12	20.863	0.481	0.820
GSK_5	16.05	19.399	0.604	0.795
GSK_6	16.12	19.613	0.599	0.796
GSK Toplam				0.825

Göçmen statüsü kaynaklı güçlükler ile ilgili maddelerin toplam iç tutarlılık düzeyi olan 0.825 Cronbach Alpha değeri literatürde kabul gören 0.60 sınırının üzerindedir (Karasar, 1999). Tüm maddelerin madde-toplam korelasyonları 0.40 sınırının üzerinde olup, güvenilirlik düzeyleri yüksektir.

Cinsiyet kaynaklı sorunlar maddelerine verilen yanıtların iç tutarlılık analizi sonuçları Tablo 5.9’da verilmiştir.

Tablo 5.9. Cinsiyet kaynaklı sorunlar maddelerine verilen yanıtların iç tutarlılık analizi sonuçları

	Madde silindiğinde ortalama	Madde silindiğinde varyans	Düzeltilmiş madde-toplam korelasyon	Madde silindiğinde Cronbach Alpha
CK_1	14.11	22.714	0.703	0.846
CK_2	14.15	22.114	0.735	0.840
CK_3	13.93	22.906	0.648	0.855
CK_4	13.68	23.426	0.592	0.865
CK_5	14.35	22.788	0.696	0.847
CK_6	14.43	23.201	0.673	0.851
CK Toplam				0.872

Cinsiyet kaynaklı güçlükler ile ilgili maddelerin toplam iç tutarlılık düzeyi olan 0.872 Cronbach Alpha değeri literatürde kabul gören 0.60 sınırının üzerindedir (Karasar, 1999). Tüm maddelerin madde-toplam korelasyonları 0.40 sınırının üzerinde olup, güvenilirlik düzeyleri yüksektir.

5.3. Hipotez Testleri

Hipotez testlerinden önce, her bir faktörün ve tüm güçlük puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri ile normallik dağılımlarının sınanması için yapılan Kolmogorov Smirnov testi sonuçları Tablo 5.10'da verilmiştir.

Tablo 5.10. Her bir faktörün ve tüm güçlük puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri ile normallik dağılımlarının sınanması için yapılan Kolmogorov Smirnov testi sonuçları

Faktörler	Ortalama	Std. Sapma	Test değeri	p değeri
İletişim engelleri	18.43	4.86	0.110	0.000
Bilgi eksikliği	17.94	5.12	0.119	0.000
Mesleki statü	17.57	5.19	0.120	0.000
Göçmen statüsü	18.68	5.22	0.118	0.000
Cinsiyet kaynaklı	16.93	5.67	0.098	0.000
Güçlük toplam	89.55	22.48	0.077	0.000

Kolmogorov Smirnov testi sonuçları, tüm faktörlerin puanlarının dağılımlarının standart normal dağılıma uymadığını göstermiştir ($p < 0.05$). Bu nedenle, çalışma analizlerinde nonparametrik testler kullanılmıştır.

5.3.1. Cinsiyete göre güçlük düzeyleri arasındaki farklar

Cinsiyete göre güçlük düzeylerine yönelik aşağıdaki hipotez kurulmuştur:

H1: Türkiye’de yaşayan mültecilerin yaşadıkları güçlük düzeyleri, cinsiyetlerine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Hipotezin analizi için yapılan Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 5.11’de verilmiştir.

Tablo 5.11. Cinsiyete Göre Güçlük Düzeyleri Arasındaki Farklar

Cinsiyet	Kadın		Erkek		U	p
	Ortalama	Std. Sapma	Ortalama	Std. Sapma		
İletişim engelleri	19.35	4.80	17.85	4.81	30132.000	0.001
Bilgi eksikliği	18.65	5.01	17.49	5.14	31524.500	0.014
Mesleki statü	18.45	5.17	17.00	5.13	30713.500	0.004
Göçmen statüsü	19.36	5.06	18.24	5.29	31661.000	0.018
Cinsiyet kaynaklı	17.69	5.42	16.45	5.77	31740.000	0.020
Güçlük toplam	93.51	21.69	87.02	22.64	30078.500	0.001

Fark analizi sonuçlarına göre iletişim engelleri, bilgi eksikliği, mesleki statü, göçmen statüsü, cinsiyet kaynaklı güçlükler ve toplam güçlük puanı kadınlarda erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksektir ($p < 0.05$). Bu nedenle, çalışmanın **H1** hipotezi kabul edilmiştir.

5.3.2. Yaşa göre güçlük düzeyleri arasındaki farklar

Yaşa göre güçlük düzeylerine yönelik aşağıdaki hipotez kurulmuştur:

H2: Türkiye’de yaşayan mültecilerin yaşadıkları güçlük düzeyleri, yaşlarına göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Hipotezin analizi için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 5.12’de verilmiştir.

Tablo 5.12. Yaşa Göre Güçlük Düzeyleri Arasındaki Farklar

Yaş	18-24 arası		25-34 arası		35-44 arası		45-54 arası		55-64 arası		65 ve üzeri		X ²	p
	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS		
İletişim engelleri	17.88	4.92	18.58	4.41	19.23	5.09	18.50	5.23	17.78	3.95	17.50	6.19	7.358	0.195
Bilgi eksikliği	18.14	5.18	18.00	4.91	17.91	5.18	17.17	5.60	18.11	4.00	17.00	6.22	2.060	0.841
Mesleki statü	17.39	5.15	17.91	4.80	17.64	5.72	17.31	5.38	17.11	3.76	17.50	7.19	1.438	0.920
Göçmen statüsü	18.30	5.18	18.94	4.63	19.23	5.73	18.67	5.78	17.50	4.34	16.50	5.26	4.688	0.455
Cinsiyet kaynaklı	17.30	5.52	16.84	5.25	16.97	6.24	16.12	6.35	16.33	4.42	14.75	1.50	4.524	0.477
Güçlük toplam	89.01	22.81	90.27	19.93	90.99	24.18	87.78	24.82	86.83	17.49	83.25	25.97	2.319	0.803

Her ne kadar iletişim engelleri, mesleki statü, göçmen statüsü ve toplam puan 35-44 arası yaştaki mültecilerde daha yüksek olsa da fark analizi sonuçlarına göre farklı yaşlardaki mültecilerin karşılaştıkları iletişim ve diğer güçlükler yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Bu nedenle, çalışmanın **H2** hipotezi reddedilmiştir.

5.3.3. Eğitime göre güçlük düzeyleri arasındaki farklar

Eğitime göre güçlük düzeylerine yönelik aşağıdaki hipotez kurulmuştur:

H3: Türkiye’de yaşayan mültecilerin yaşadıkları güçlük düzeyleri, eğitimlerine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Hipotezin analizi için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 5.13’te verilmiştir.

Tablo 5.13. Eğitime Göre Güçlük Düzeyleri Arasındaki Farklar

Eğitim	Eğitimsiz		İlk-ortaokul		Ön lisans-Hazırlık		Lisans		Lisansüstü		X ²	p
	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS		
İletişim engelleri	21.08	5.13	18.04	4.74	18.58	4.51	18.02	4.91	18.45	5.77	13.332	0.010
Bilgi eksikliği	19.58	5.64	18.00	5.13	17.87	4.83	17.68	4.90	17.24	6.63	4.642	0.326
Mesleki statü	18.60	5.60	17.71	5.33	17.21	4.90	17.54	4.87	17.34	6.87	2.395	0.663
Göçmen statüsü	19.15	5.76	18.66	5.45	18.20	4.84	18.93	4.89	19.28	6.82	3.694	0.449
Cinsiyet kaynaklı	16.78	6.43	17.51	5.75	17.04	5.21	16.63	5.58	14.97	6.70	5.240	0.264
Güçlük toplam	95.18	24.60	89.92	22.69	88.90	21.39	88.80	21.81	87.28	27.52	3.339	0.503

Eğitimsiz olan mülteciler, istatistiksel olarak anlamlı şekilde diğer eğitim kademelerine sahip mültecilerden daha fazla iletişim engelleri yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ancak diğer güçlük alanlarında, yaşanan güçlüklerin derecesi mültecilerin eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Bu nedenle, nın **H3** hipotezi kısmen kabul edilmiştir.

5.3.4. Medeni duruma göre güçlük düzeyleri arasındaki farklar

Medeni duruma göre güçlük düzeylerine yönelik aşağıdaki hipotez kurulmuştur:

H4: Türkiye’de yaşayan mültecilerin yaşadıkları güçlük düzeyleri, medeni durumlarına göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Hipotezin analizi için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 5.14’te verilmiştir.

Tablo 5.14. Medeni Duruma Göre Güçlük Düzeyleri Arasındaki Farklar

Eğitim	Bekar		Evli		Boşanmış		Diğer		X ²	p
	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS		
İletişim Engelleri	17.67	4.82	18.82	4.81	19.48	4.53	18.60	6.33	8.895	0.031
Bilgi Eksikliği	17.98	5.16	17.84	5.03	18.33	4.99	18.07	6.75	1.036	0.793
Mesleki Statü	17.21	5.12	17.57	5.01	18.81	5.60	18.53	7.41	5.729	0.126
Göçmen Statüsü	18.53	5.21	18.76	5.09	19.17	5.45	17.73	7.16	0.424	0.935
Cinsiyet Kaynaklı	16.92	5.55	16.69	5.61	17.85	5.99	18.47	7.18	3.415	0.332
Güçlük Toplam	88.32	22.68	89.68	21.82	93.65	21.39	91.40	33.41	3.118	0.374

İletişim nedenli engellerin düzeyi istatistiksel olarak anlamlı şekilde boşanmış olanlarda daha yüksektir ($p < 0.05$). Ancak diğer güçlük alanlarında, yaşanan güçlüklerin derecesi mültecilerin medeni durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$). Bu nedenle, araştırmanın **H4** hipotezi kısmen kabul edilmiştir.

5.3.5. İletişim engelleri ile demografik özellikler arasındaki ilişki

İletişim engelleri ile demografik özellikler arasındaki ilişki için aşağıdaki hipotez kurulmuştur:

H5: Türkiye’de yaşayan mültecilerin yaşamış oldukları iletişim engelleri ile demografik özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır. Hipotezin analizi için yapılan Spearman’s rho korelasyon analizi sonuçları Tablo 5.15’te verilmiştir.

Tablo 5.15. İletişim Engelleri ile Demografik Özellikler Arasındaki İlişki için yapılan Spearman's rho korelasyon analizi sonuçları

	r	p
Cinsiyet	-0.137**	0.000
Yaş	0.072	0.201
Eğitim	-0.058	0.134
Medeni durum	0.126**	0.009

**p<0.01

Korelasyon analizi sonuçlarına göre iletişim engelleri ile cinsiyet ($r=-0.137$; $p<0.01$) ve medeni durum ($r=0.126$; $p<0.01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır. İlişki cinsiyete göre kadınlarda iletişim engellerinin daha fazla olduğu, medeni duruma göre ise boşanmışlarda daha yüksek olduğu yönündedir. Bu nedenle, araştırmanın **H5** hipotezi kısmen kabul edilmiştir.

5.3.6. İletişim engelleri ile bütünleşme düzeyleri arasındaki ilişki

İletişim engelleri ile bütünleşme düzeyleri arasındaki ilişki için aşağıdaki hipotez kurulmuştur:

H6: İletişim engelleri ile bütünleşme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde ilişki vardır. Hipotezin analizi için yapılan Spearman's rho korelasyon analizi sonuçları Tablo 5.16'da verilmiştir.

Tablo 5.16. İletişim Engelleri ile Bütünleşme Düzeyleri Arasındaki İlişki için yapılan Spearman's rho korelasyon analizi sonuçları

	r	p
Bilgi eksikliği	0.758**	0.000
Mesleki statü	0.698**	0.000
Göçmen statüsü	0.727**	0.000
Cinsiyet kaynaklı	0.571**	0.000
Güçlük toplam	0.861**	0.000

Korelasyon analizi sonuçlarına göre iletişim engelleri ile bilgi eksikliği ($r=0.758$; $p<0.01$), mesleki statü ($r=0.698$; $p<0.01$), göçmen statüsü ($r=0.727$; $p<0.01$), cinsiyet kaynaklı engeller ($r=0.571$; $p<0.01$) ve toplam güçlük puanı ($r=0.861$; $p<0.01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde ilişki vardır. Bu nedenle, araştırmanın **H6** hipotezi kabul edilmiştir.

5.3.7. İletişim engellerinin bütünleşme düzeylerine etkisi

İletişim engellerinin bütünleşme düzeyleri üzerindeki etkisine yönelik aşağıdaki hipotez kurulmuştur.

H7: Türkiye’de mültecilerin bütünleşme düzeyi sorunları üzerinde iletişim becerilerinin istatistiksel olarak anlamlı etkisi vardır. Hipotezin analizi için yapılan Genelleştirilmiş Lineer Model (GLM-Logit Model) analizi sonuçları Tablo 5.17’de verilmiştir.

Tablo 5.17. İletişim engellerinin bütünleşme düzeylerine etkisi için yapılan Genelleştirilmiş Lineer Model (Logit Model) analizi sonuçları

Parametre	B	Std. Hata	95% Wald Güven Aralığı		Hipotez Testi		
			Minimum	Maksimum	Wald X ²	df	p
(Intercept)	17,900	3,6243	10,797	25,004	24,394	1	,000
[Cinsiyet=Kadın]	,446	1,0515	-1,615	2,507	,180	1	,671
[Cinsiyet=Erkek]	0 ^a	.	.	.	.	.	.
[MedeniDurum=Bekar]	,505	3,1672	-5,702	6,713	,025	1	,873
[MedeniDurum=Evli]	-2,638	3,1392	-8,791	3,514	,706	1	,401
[MedeniDurum=Boşanmış]	-1,327	3,5092	-8,205	5,551	,143	1	,705
[MedeniDurum=Diğer]	0 ^a	.	.	.	.	.	.
İletişim_engelleri (Ölçüm)	3,945	,1060	3,737	4,153	1383,993	1	,000
	140,030 ^b	8,4441	124,421	157,598			

a. Referans kategori, b. Standart benzerlik oranı

GLM analizi sonuçlarına göre iletişim engellerinin bütünleşme düzeyi üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır (B=3,945; p<0.01). Etkinin yönü pozitif olup, iletişim engelleri arttıkça, bütünleşme düzeyi sorunları da artmaktadır. Bu nedenle, araştırmanın **H7** hipotezi kabul edilmiştir.

5.4. Frekans Analiz Tablo ve Yorumları

Çalışmanın bu kısmında göçmenlerin geldiği ülkede sosyal ve ekonomik hayata katılım esnasında yaşamış olduğu iletişim engellerini belirlemek amacıyla hazırlanmış olan sorulara verilen yanıtların, yüzdelik oran ve yorumları bulunmaktadır.

Katılımcılara, 'Dil, konuşma ya da konuşamamadan kaynaklı olarak karşı karşıya kaldığımız zorluklarla ilgili görüşlerinizi almak istiyoruz. Aşağıdaki önermelere ne kadar katılıyorsunuz?' sorusu sorulmuş olup, katılımcılar 'Geldiğim ülkenin dilini bilmediğim için' sorusuna Tablo 5.18'deki yanıtları vermiştir.

Tablo 5.18. Dil Konuşma ya da Konuşamamadan Kaynaklı İletişim Engelleri Sorularının Frekans Analizi

		Kişi sayısı (n)	Yüzde (%)
Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım.	Kesinlikle katılmıyorum	28	5.1
	Katılmıyorum	169	30.7
Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi.	Kararsızım	57	10.4
	Katılıyorum	206	37.5
İş bulmada güçlük yaşadım.	Kesinlikle katılıyorum	90	16.4
	Kesinlikle katılmıyorum	28	5.1
Yaşamda sıkıntısı yaşadım.	Katılmıyorum	211	38.4
	Kararsızım	68	12.4
Ülke insanlarının davranışlarını anlayamadım.	Katılıyorum	153	27.8
	Kesinlikle katılıyorum	90	16.4
Kültürel değerleri anlayamadım.	Kesinlikle katılmıyorum	24	4.4
	Katılmıyorum	155	28.2
	Kararsızım	51	9.3
	Katılıyorum	212	38.5
	Kesinlikle katılıyorum	108	19.6
	Kesinlikle katılmıyorum	23	4.2
	Katılmıyorum	117	21.3
	Kararsızım	77	14.0
	Katılıyorum	225	40.9
	Kesinlikle katılıyorum	108	19.6
	Kesinlikle katılmıyorum	81	14.7
	Katılmıyorum	241	43.8
	Kararsızım	76	13.8
	Katılıyorum	112	20.4
	Kesinlikle katılıyorum	40	7.3
	Kesinlikle katılmıyorum	97	17.6
	Katılmıyorum	254	46.2
	Kararsızım	65	11.8
	Katılıyorum	102	18.5
	Kesinlikle katılıyorum	32	5.8

5.4.1. Dil kaynaklı iletişim engelleri sorularının frekans analizine göre

yorumu

Katılımcılara, geldiğim ülkenin dilini bilmediğim için ‘Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım’ ifadesine ne düzeyde katıldığı sorulduğunda %37.5’i (206 kişi) katılıyorum diyerek dil engelinden dolayı arkadaş edinmekte zorlandığını ifade etmiştir. Kesinlikle katılıyorum diyenler %16.4 ile 90 kişidir. Katılımcıların %50’sinden fazlası (296 kişi) dil engelinden dolayı arkadaş edinmekte zorlanmaktadır. Dil bilmemekten kaynaklı arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım ifadesine %30.7 (169 kişi) katılmıyorum, %5.1 (28) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Toplamda %35.8 (197) kişi ifadeye katılmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %10.4’ü (57 kişi) ise kararsızdır.

Geldiğim ülkenin dilini bilmediğim için günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi ifadesine %27.8 (153) kişi katıldığını, %16.4 (90) kişi kesinlikle katıldığını ve katılımcıların %44.2’si 243 kişi dil bilmediği için günlük yaşamda iletişim engeli yaşadığını ifade etmiştir. Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi ifadesine %38.4 (211) kişi katılmadığını, %5.1 (28) kişi kesinlikle katılmadığını ve toplamda %43.5 (239) kişi katılmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %12.4’ü (68 kişi) ise kararsızdır.

Geldiğim ülkenin dilini bilmediğim için ‘İş bulmada güçlük yaşadım’ ifadesine %38.5 (212) kişi katıldığını, %19.6 (108) kişi kesinlikle katıldığını ve katılımcıların %58.1’i 320 kişi iş bulmakta güçlük yaşadığını ifade etmiştir. İş bulmakta güçlük yaşadım ifadesine %28.2 (155) kişi katılmıyorum, %4.4 (24) kişi kesinlikle katılmıyorum ve toplamda %32.6 (179) kişi iş bulmakta güçlük yaşamadığını ifade etmiştir. Katılımcıların %9.3’ü (51 kişi) ise kararsızdır.

Geldiğim ülkenin dilini bilmediğim için ‘Geçim sıkıntısı yaşadım’ ifadesine %40.9 (225) kişi katılıyorum, %19.6 (108) kişi kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Bu oran toplamda %60.5 (333) kişiye denk gelmektedir. Geçim sıkıntısı yaşadım ifadesine %21.3 (117) kişi katılmıyorum, %4.2 (23) kişi kesinlikle katılmıyorum ve toplamda %25.5 (140) kişi katılmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %14’ü (77 kişi) ise kararsızdır.

Geldiğim ülkenin dilini bilmediğim için ‘Ülke insanlarının davranışlarını anlayamadım’ ifadesine %20.4 (112) kişi katılıyorum, %7.3 (40) kişi kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Bu oran toplam %27.7 (152) kişiye denk gelmektedir. Ülke insanlarının davranışlarını anlayamadım ifadesine %43.8 (241) kişi katılmıyorum, %14.7 (81) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Bu rakam toplam %58.5 (322) kişiye

tekabül etmektedir. Ülke insanların davranışlarını anladığını ifade edenlerin sayısı %60'a yakındır. Katılımcıların %13.8'i (76 kişi) ise kararsızdır.

Geldiğim ülkenin dilini bilmediğim için 'Kültürel değerleri anlayamadım' ifadesine %18.5 (102) kişi katılıyorum, %5.8 (32) kişi kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Bu oran toplam %24.3 (134) kişiye denk gelmektedir. Kültürel değerleri anlayamadım ifadesine %46.2 (254) kişi katılmıyorum, %17.6 (97) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Bu rakam toplam %63.8 (351) kişiye tekabül etmektedir. Kültürel değerleri anladığımı ifade edenlerin sayısı %64'e yakındır. Katılımcıların %11.8'i (65 kişi) ise kararsızdır.

Katılımcılara, 'Bilgi eksikliğinden (hukuki bilgi eksikliği, kültürel bilgi eksikliği, tarihi bilgi eksikliği vb.) kaynaklı olarak karşı karşıya kaldığınız zorluklarla ilgili görüşlerinizi almak istiyoruz. Aşağıdaki önermelere ne kadar katılıyorsunuz? sorusu sorulmuş olup, katılımcılar 'Geldiğim ülkeyle ilgili bilgi eksikliği yaşadığımdan dolayı' sorusuna Tablo 5.19'daki yanıtları vermiştir.

Tablo 5.19. Bilgi Eksikliğinden Kaynaklı İletişim Engelleri Sorularının Frekans Analizi

		Kişi sayısı (n)	Yüzde (%)
Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım.	Kesinlikle katılmıyorum	28	5.1
	Katılmıyorum	198	36.0
Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi.	Kararsızım	63	11.5
	Katılıyorum	197	35.8
İş bulmada güçlük yaşadım.	Kesinlikle katılıyorum	64	11.6
	Kesinlikle katılmıyorum	28	5.1
Yaşamda sıkıntısı yaşadım.	Katılmıyorum	244	44.4
	Kararsızım	59	10.7
Ülke insanlarının davranışlarını anlayamadım.	Katılıyorum	153	27.8
	Kesinlikle katılıyorum	66	12.0
	Kesinlikle katılmıyorum	28	5.1
	Katılmıyorum	169	30.7
Kültürel değerleri anlayamadım.	Kararsızım	62	11.3
	Katılıyorum	212	38.5
	Kesinlikle katılıyorum	79	14.4
	Kesinlikle katılmıyorum	28	5.1
Ülke insanlarının davranışlarını anlayamadım.	Katılmıyorum	123	22.4
	Kararsızım	61	11.1
	Katılıyorum	253	46.0
	Kesinlikle katılıyorum	85	15.5
Kültürel değerleri anlayamadım.	Kesinlikle katılmıyorum	81	14.7
	Katılmıyorum	248	45.1
	Kararsızım	72	13.1
	Katılıyorum	100	18.2
Kültürel değerleri anlayamadım.	Kesinlikle katılıyorum	49	8.9
	Kesinlikle katılmıyorum	95	17.3
	Katılmıyorum	248	45.1
	Kararsızım	74	13.5
Kültürel değerleri anlayamadım.	Katılıyorum	93	16.9
	Kesinlikle katılıyorum	40	7.3
	Kararsızım	74	13.5

5.4.2. Bilgi eksikliği iletişim engelleri (hukuki bilgi eksikliği, kültürel bilgi eksikliği, tarihi bilgi eksikliği vb.) kapsamında hazırlanan soruların frekans analizine göre yorumu

Katılımcılara ‘Geldiğim ülkeyle ilgili bilgi eksikliği yaşadığımdan dolayı arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım’ ifadesine ne düzeyde katıldığı sorulduğunda %35.8 (197) kişi katılıyorum, %11.6 (64) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakamların toplamı %47.4 (261) kişiye tekabül etmektedir. Arkadaş ve çevre edinmekte zorlandım ifadesine katılanların oranı %50’ye yakındır. Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım ifadesine %36 (198) kişi katılmıyorum, %5.1 (28) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Bu rakam toplam %41 (226) kişiye tekabül etmektedir. Katılımcıların %11.5’i (64 kişi) ise kararsızdır.

Geldiğim ülkeyle ilgili bilgi eksikliği yaşadığım için günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi ifadesine %27.8 (153) kişi katılıyorum, %12 (64) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakamların toplamı % 39.8 (217) kişiye tekabül etmektedir. Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi ifadesine %44.4 (244) kişi katılmadığını, %5.1 (28) kişi kesinlikle katılmadığını ve toplamda %48.6 (272) kişi katılmadığını belirtmiştir. Bu rakam katılımcıların %50’sine yakındır. Katılımcıların %10.7’si (59 kişi) ise kararsızdır.

Geldiğim ülkeyle ilgili bilgi eksikliği yaşadığım için ‘İş bulmada güçlük yaşadım’ ifadesine %38.5 (212) kişi katıldığını, %14.4 (79) kişi kesinlikle katıldığını ve katılımcıların %52.9’u 291 kişi bilgi eksikliğinden dolayı iş bulmakta güçlük yaşadığını ifade etmiştir. İş bulmakta güçlük yaşadım ifadesine %30.7 (169) kişi katılmıyorum, %5.1 (28) kişi kesinlikle katılmıyorum ve toplamda %35.8 (197) kişi iş bulmakta güçlük yaşamadığını ifade etmiştir. Katılımcıların %11.3’ü (62 kişi) ise kararsızdır.

Geldiğim ülkeyle ilgili bilgi eksikliği yaşadığım için ‘Geçim sıkıntısı yaşadım’ ifadesine %46 (253) kişi katılıyorum, %11.5 (85) kişi kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Bu oran toplamda %57.5 (338) kişiye denk gelmektedir. Geçim sıkıntısı yaşadım ifadesine %22.4 (123) kişi katılmıyorum, %5.1 (28) kişi kesinlikle katılmıyorum ve toplamda %27.5 (151) kişi bilgi eksikliğinden kaynaklı geçim sıkıntısı yaşamadığını ifade etmiştir. Katılımcıların %11’i (61 kişi) ise kararsızdır.

Geldiğim ülkeyle ilgili bilgi eksikliği yaşadığım için ‘Ülke insanlarının davranışlarını anlayamadım’ ifadesine %18.2 (100) kişi katılıyorum, % 8.9 (49) kişi kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Bu oran toplam %27.1 (149) kişiye denk gelmektedir. Geldiğim ülkeyle ilgili bilgi eksikliği yaşadığım için ‘Ülke insanlarının

davranışlarını anlayamadım' ifadesine %45.1 (248) kişi katılmıyorum, %14.7 (81) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Bu rakam toplam %59.8 (329) kişiye tekabül etmektedir. Ülke insanların davranışlarını anladığını ifade edenlerin sayısı %60'a yakındır. Katılımcıların %13.1'i (72 kişi) ise kararsızdır.

Geldiğim ülkeyle ilgili bilgi eksikliği yaşadığım için 'Kültürel değerleri anlayamadım' ifadesine %16.9 (93) kişi katılıyorum, % 7.3 (40) kişi kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Bu oran toplam %24.2 (133) kişiye denk gelmektedir. Geldiğim ülkeyle ilgili bilgi eksikliği yaşadığım için 'Kültürel değerleri anlayamadım' ifadesine %45.1 (248) kişi katılmıyorum, %17.3 (95) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Bu rakam toplam %62.4 (343) kişiye tekabül etmektedir. Kültürel değerleri anladığını ifade edenlerin sayısı %62.5'e yakındır. Katılımcıların %13.5'i (74 kişi) ise kararsızdır.

Katılımcılara, Sahip olduğunuz mesleki statünüzü bulduğunuz ülkede kullanamamaktan kaynaklı olarak karşı karşıya kaldığınız zorluklarla ilgili görüşlerinizi almak istiyoruz. Aşağıdaki önermelere ne kadar katılıyorsunuz? sorusu sorulmuş olup, katılımcılar Sahip olduğum mesleki statüyü bulduğum ülkede kullanamadığım için' sorusuna Tablo 5.20'deki yanıtları vermiştir.

Tablo 5.20. Mesleki Statü İletişim Engelleri Sorularının Frekans Analizi

		Kişi sayısı (n)	Yüzde (%)
Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım.	Kesinlikle katılmıyorum	37	6.7
	Katılmıyorum	238	43.3
	Kararsızım	49	8.9
	Katılıyorum	175	31.8
Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi.	Kesinlikle katılmıyorum	51	9.3
	Katılmıyorum	33	6.0
	Kararsızım	252	45.8
	Katılıyorum	71	12.9
İş bulmada güçlük yaşadım.	Katılmıyorum	132	24.0
	Kesinlikle katılıyorum	62	11.3
	Kesinlikle katılmıyorum	31	5.6
	Katılmıyorum	163	29.6
	Kararsızım	72	13.1
	Katılıyorum	195	35.5
	Kesinlikle katılıyorum	89	16.2
	Kesinlikle katılmıyorum	27	4.9
Geçim sıkıntısı yaşadım.	Katılmıyorum	131	23.8
	Kararsızım	71	12.9
	Katılıyorum	220	40.0
	Kesinlikle katılıyorum	101	18.4
Ülke insanlarının davranışlarını anlayamadım.	Kesinlikle katılmıyorum	80	14.5
	Katılmıyorum	269	48.9
	Kararsızım	64	11.6
	Katılıyorum	95	17.3
	Kesinlikle katılıyorum	42	7.6
	Kesinlikle katılmıyorum	93	16.9
Kültürel değerleri anlayamadım.	Katılmıyorum	262	47.6
	Kararsızım	70	12.7
	Katılıyorum	79	14.4
	Kesinlikle katılıyorum	46	8.4

5.4.3. Mesleki statünün kullanılmamasından kaynaklı iletişim engeli sorularının frekans analizine göre yorumu

Sahip olduğum mesleki statüyü bulduğum ülkede kullanamadığım için ‘Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım’ ifadesine %31.8 (175) kişi katılıyorum, %9.3 (51) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakam toplam %41.1 (226) kişiye tekabül etmektedir. Arkadaş ve çevre edinmekte zorlanmadığımı ifade edenlerin sayısı %41’e yakındır. Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım ifadesine %43.3 (238) kişi katılmıyorum, %6.7 (37) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Bu rakam toplam %50 (275) kişiye tekabül etmektedir. Katılımcıların %8.9’u (49 kişi) ise kararsızdır.

Sahip olduğum mesleki statüyü bulduğum ülkede kullanamadığım için ‘Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi’ ifadesine %24 (132) kişi katılıyorum, %11.3 (62) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakamların toplamı %35.3 (194) kişiye tekabül etmektedir. Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi ifadesine %45.8 (252) kişi katılmadığımı, %6 (33) kişi kesinlikle katılmadığımı ve toplamda %51.8 (285) kişi katılmadığımı belirtmiştir. Bu rakam katılımcıların %52’sine yakındır. Katılımcıların %12.9’u (71 kişi) ise kararsızdır.

Sahip olduğum mesleki statüyü bulduğum ülkede kullanamadığım için ‘İş bulmada güçlük yaşadım’ ifadesine %35.5 (195) kişi katılıyorum, %18.4 (86) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakamların toplamı %53.9 (281) kişiye tekabül etmektedir. İş bulmada güçlük yaşadım ifadesine %29.6 (163) kişi katılmadığımı, %5.6 (31) kişi kesinlikle katılmadığımı ve toplamda %35.2 (194) kişi katılmadığımı belirtmiştir. Bu rakam katılımcıların %35’ine yakındır. Katılımcıların %13.1’i (73 kişi) ise kararsızdır.

Sahip olduğum mesleki statüyü bulduğum ülkede kullanamadığım için ‘Geçim sıkıntısı yaşadım’ ifadesine %40 (220) kişi katılıyorum, %18.4 (101) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakamların toplamı %58.4 (321) kişiye tekabül etmektedir. Geçim sıkıntısı yaşadım ifadesine %23.8 (131) kişi katılmıyorum, %4.9 (27) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Toplamda %28.7 (158) kişi katılmadığımı belirtmiştir. Bu rakam katılımcıların %30’una yakındır. Katılımcıların %12.9’u (71 kişi) ise kararsızdır.

Sahip olduğum mesleki statüyü bulduğum ülkede kullanamadığım için ‘Ülke insanlarının davranışlarını anlayamadım’ ifadesine %17.3 (95) kişi katılıyorum, %7.6 (42) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakamların toplamı %24.9 (137) kişiye tekabül etmektedir. Ülke insanlarının davranışlarını anlayamadım ifadesine %48.9 (269)

kişi katılmıyorum, %14.5 (80) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Toplamda %63.8 (349) kişi katılmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %11.6'sı (70 kişi) ise kararsızdır.

Sahip olduğum mesleki statüyü bulunduğum ÷lkede kullanamadığım için 'K÷ltürel değerleri anlayamadım' ifadesine %16.9 (93) kişi katılıyorum, %8.4 (46) kişi kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Bu oran toplam %25.3 (139) kişiye denk gelmektedir. Sahip olduğum mesleki statüyü bulunduğum ÷lkede kullanamadığım için kültürel değerleri anlayamadım ifadesine %47.6 (262) kişi katılmıyorum, %16.9 (93) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Bu rakam toplam %64.5 (355) kişiye tekabül etmektedir. Katılımcıların %12.7'si (70 kişi) ise kararsızdır.

Katılımcılara 'Bulunduğunuz ÷lkede göçmen statüsünden kaynaklı olarak karşı karşıya kaldığınız zorluklarla ilgili görüşlerinizi almak istiyoruz. Aşağıdaki önermelere ne kadar katılıyorsunuz?' sorusu sorulmuş olup, katılımcılar 'Göçmen statüsünde gör÷ldüğüm için' sorusuna Tablo 5.21'deki yanıtları vermiştir.

Tablo 5.21. Statü Kaynaklı İletişim Engelleri Sorularının Frekans Analizi

		Kişi sayısı (n)	Yüzde (%)
Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım.	Kesinlikle katılmıyorum	23	4.2
	Katılmıyorum	179	32.5
	Kararsızım	43	7.8
	Katılıyorum	219	39.8
	Kesinlikle katılıyorum	86	15.6
Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi.	Kesinlikle katılmıyorum	21	3.8
	Katılmıyorum	205	37.3
	Kararsızım	61	11.1
	Katılıyorum	167	30.4
	Kesinlikle katılıyorum	96	17.5
İş bulmada güçlük yaşadım.	Kesinlikle katılmıyorum	26	4.7
	Katılmıyorum	139	25.3
	Kararsızım	59	10.7
	Katılıyorum	224	40.7
	Kesinlikle katılıyorum	102	18.5
Geçim sıkıntısı yaşadım.	Kesinlikle katılmıyorum	25	4.5
	Katılmıyorum	112	20.4
	Kararsızım	58	10.5
	Katılıyorum	243	44.2
	Kesinlikle katılıyorum	112	20.4
Ülke insanlarının davranışlarını anlayamadım.	Kesinlikle katılmıyorum	74	13.5
	Katılmıyorum	261	47.5
	Kararsızım	63	11.5
	Katılıyorum	97	17.6
	Kesinlikle katılıyorum	55	10.0
Kültürel değerleri anlayamadım.	Kesinlikle katılmıyorum	88	16.0
	Katılmıyorum	252	45.8
	Kararsızım	71	12.9
	Katılıyorum	95	17.3
	Kesinlikle katılıyorum	44	8.0

5.4.4. Statü kaynaklı iletişim engeli sorularının frekans analizine göre yorumu

Göçmen statüsünde görüldüğüm için ‘Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım’ ifadesine %39.8 (219) kişi katılıyorum, %15.6 (86) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakam toplam %55.4 (305) kişiye tekabül etmektedir. Arkadaş ve çevre edinmekte zorlandığını ifade edenlerin sayısı %55’in üzerindedir. Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım ifadesine %32.5 (179) kişi katılmıyorum, %4.2 (23) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Bu rakamlar toplam %36.7 (202) kişiye tekabül etmektedir. Katılımcıların %7.8’i (43 kişi) ise kararsızdır.

Göçmen statüsünde görüldüğüm için ‘Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi’ ifadesine %30.4 (167) kişi katılıyorum, %17.5 (96) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakamların toplamı % 47.9 (263) kişiye tekabül etmektedir. Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi ifadesine %37.3 (205) kişi katılmadığını, %3.8 (21) kişi kesinlikle katılmadığını ve toplamda %41.1 (226) kişi katılmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %11.1’i (61 kişi) ise kararsızdır.

Göçmen statüsünde görüldüğüm için ‘İş bulmada güçlük yaşadım’ ifadesine %40.7 (224) kişi katılıyorum, %18.5 (102) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakamların toplamı %59.2 (326) kişiye tekabül etmektedir. İş bulmada güçlük yaşadım ifadesine %25.3 (139) kişi katılmadığını, %4.7 (26) kişi kesinlikle katılmadığını ve toplamda %30 (165) kişi katılmadığını belirtmiştir. Bu rakam katılımcıların %35’ine yakındır. Katılımcıların %10.7’si (59 kişi) ise kararsızdır.

Göçmen statüsünde görüldüğüm için ‘Geçim sıkıntısı yaşadım’ ifadesine %44.2 (243) kişi katılıyorum, %20.4 (112) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakamların toplamı %64.6 (355) kişiye tekabül etmektedir. Geçim sıkıntısı yaşadım ifadesine %20.4 (112) kişi katılmıyorum, %4.5 (25) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Toplamda %24.9 (137) kişi katılmadığını belirtmiştir. Bu rakam katılımcıların %25’ine yakındır. Katılımcıların %10.5’i (58 kişi) ise kararsızdır.

Göçmen statüsünde görüldüğüm için ‘Ülke insanlarının davranışlarını anlayamadım’ ifadesine %17.6 (97) kişi katılıyorum, %10 (55) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakamların toplamı %27.6 (152) kişiye tekabül etmektedir. Ülke insanlarının davranışlarını anlayamadım ifadesine %47.5 (261) kişi katılmıyorum, %13.5 (74) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Katılmayanların toplamı %61 (335) kişidir. Katılımcıların %11.5’i (63 kişi) ise kararsızdır.

Göçmen statüsünde görüldüğüm için ‘Kültürel değerleri anlayamadım’ ifadesine %17.3 (95) kişi katılıyorum, %8 (44) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakamın toplamı %25.3 (139) kişiye tekabül etmektedir. Kültürel değerleri anlayamadım ifadesine %45.8 (252) kişi katılmıyorum %16 (88) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Katılmayanların toplamı %61.8 (340) kişidir. Katılımcıların %12.9’u (71 kişi) ise kararsızdır.

Katılımcılara ‘Cinsiyetiniz nedeniyle karşı karşıya kaldığınız zorluklarla ilgili görüşlerinizi almak istiyoruz. Aşağıdaki önermelere ne kadar katılıyorsunuz?’ sorusu sorulmuş olup, katılımcılar ‘Cinsiyetim nedeniyle’ sorusuna Tablo 5.22’deki yanıtları vermiştir.

Tablo 5.22. Cinsiyet Kaynaklı İletişim Engelleri Sorularının Frekans Analizi

		Kişi sayısı (n)	Yüzde (%)
Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım.	Kesinlikle katılmıyorum	49	8.9
	Katılmıyorum	250	45.5
	Kararsızım	52	9.5
	Katılıyorum	149	27.1
Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi.	Kesinlikle katılmıyorum	50	9.1
	Katılmıyorum	56	10.2
	Kararsızım	255	46.4
	Katılıyorum	52	9.5
İş bulmada güçlük yaşadım.	Katılmıyorum	125	22.7
	Kesinlikle katılıyorum	62	11.3
	Kesinlikle katılmıyorum	55	10.0
	Katılmıyorum	194	35.3
	Kararsızım	60	10.9
	Katılıyorum	180	32.7
	Kesinlikle katılıyorum	61	11.1
	Kesinlikle katılmıyorum	49	8.9
Geçim sıkıntısı yaşadım.	Katılmıyorum	144	26.2
	Kararsızım	61	11.1
	Katılıyorum	214	38.9
	Kesinlikle katılıyorum	82	14.9
Ülke insanlarının davranışlarını anlayamadım.	Kesinlikle katılmıyorum	83	15.1
	Katılmıyorum	254	46.2
	Kararsızım	67	12.2
	Katılıyorum	100	18.2
	Kesinlikle katılıyorum	46	8.4
	Kesinlikle katılmıyorum	95	17.3
Kültürel değerleri anlayamadım.	Katılmıyorum	254	46.2
	Kararsızım	75	13.6
	Katılıyorum	85	15.5
	Kesinlikle katılıyorum	41	7.5

5.4.5. Cinsiyetten kaynaklı iletişim engelleri sorularının frekans analizine göre yorumu

Cinsiyetim nedeniyle ‘Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım’ ifadesine %27.1 (149) kişi katılıyorum, %9.1 (50) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakam toplam %36.2 (199) kişiye tekabül etmektedir. Arkadaş ve çevre edinmekte çok zorlandım ifadesine %45.5 (250) kişi katılmıyorum %9.8 (49) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Bu rakamlar toplam %55.3 (299) kişiye tekabül etmektedir. Katılımcıların %9.5’i (52 kişi) ise kararsızdır.

Cinsiyetim nedeniyle ‘Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi’ ifadesine %22.7 (125) kişi katılıyorum, %11.3 (62) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakamların toplamı % 34 (187) kişiye tekabül etmektedir. Günlük yaşantım ve insanlarla iletişimim olumsuz etkilendi ifadesine %46.4 (255) kişi katılmadığını, %10.2 (56) kişi kesinlikle katılmadığını ve toplamda %56.6 (311) kişi katılmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %9.5’i (52 kişi) ise kararsızdır.

Cinsiyetim, nedeniyle ‘İş bulmada güçlük yaşadım’ ifadesine %32.7 (180) kişi katılıyorum, %11.1 (61) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakamların toplamı %43.8 (241) kişiye tekabül etmektedir. İş bulmada güçlük yaşadım ifadesine %35.3 (194) kişi katılmadığını, %10 (55) kişi kesinlikle katılmadığını ve toplamda %45.3 (249) kişi katılmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %10.9’u (60 kişi) ise kararsızdır.

Cinsiyetim nedeniyle ‘Geçim sıkıntısı yaşadım’ ifadesine %38.9 (214) kişi katılıyorum, %14.9 (82) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakamların toplamı %53.8 (296) kişiye tekabül etmektedir. Geçim sıkıntısı yaşadım ifadesine %26.2 (114) kişi katılmıyorum, %8.9 (49) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Toplamda %35.1 (163) kişi katılmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %11.1’i (61 kişi) ise kararsızdır.

Cinsiyetim nedeniyle ‘Ülke insanların davranışlarını anlayamadım’ ifadesine %18.2 (100) kişi katılıyorum, %8.4 (46) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakamların toplamı %26.6 (146) kişiye tekabül etmektedir. ‘Ülke insanların davranışlarını anlayamadım’ ifadesine %46.2 (254) kişi katılmıyorum, %15.1 (83) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Katılmayanların toplamı %61.3 (337) kişidir. Katılımcıların %12.2’si (64 kişi) ise kararsızdır.

Cinsiyetim nedeniyle ‘Kültürel değerleri anlayamadım’ ifadesine %15.5 (85) kişi katılıyorum, %7.5 (41) kişi kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu rakamın toplamı %23 (126) kişiye tekabül etmektedir. Kültürel değerleri anlayamadım ifadesine %46.2 (254)

kişi katılmıyorum %17.3 (95) kişi kesinlikle katılmıyorum demiştir. Katılmayanların toplamı %63.5 (349) kişidir. Katılımcıların %13.6'sı (75 kişi) ise kararsızdır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma, göçmenlerin iletişim engellerinin bütünleşme sürecine etkilerini konu almaktadır. Bu bağlamda Gaziantep'te yaşayan 550 Suriyeli kişi örneklem olarak seçilmiş ve bu kişilerle anket gerçekleştirilmiştir. Çalışmada göçmenlerin kültürleşme yönelimi olarak bütünleşme süreçleri ele alınmıştır. Bütünleşme ev sahibi toplum ile misafir toplum arasında kültürel olarak uyumu ele almaktadır. Bütünleşmede göçmenler kendi kültürlerini yaşatabilecekleri gibi ev sahibi toplumun kültürünü de edinmektedir. Bütünleşmenin sağlanmadığı yerlerde ayrılma ve marjinalleşmeden bahsetmek mümkündür. Berry, (1997) tarafından yapılan çalışmalar ev sahibi ülkenin göçmenlere yönelik uyum politikaları geliştirmesinin göçmenlerin bütünleşme sürecine katkı sağladığını ortaya koymaktadır (Berry, 1997:23). Göç alanına dair yazılan teoriler göstermektedir ki devlet tarafından göç yönetimi ve uyum politikalarının belirlenmesi, göç olgusunun daha kolay yönetilmesini sağlamaktadır. Göç yönetimi ve uyum politikalarına ilişkin çalışmalar içinde iletişim konusu önemli bir yer tutmaktadır. Bu politikaların belirlenmesi için ise alana dair çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır (Koser, 2007: 54-70). Toplumsal kabul için ev sahibi ve misafir toplumun uyum sürecini benimsemesi gerekmektedir. Uyum süreci, çift yönlü bir süreci ifade etmektedir (Mütevellioglu, 2006:21). Göçmenlerin bir yere uyumu ne kadar çabuk sağlanırsa doğabilecek sorunlar o denli çabuk ortadan kalkacaktır (Tunç, 2013:37). Bu anlamda çalışma, bütünleşme sürecini etkileyen faktörlerden biri olan iletişime ilişkin faktörlerin analiz edilmesi açısından önem arz etmektedir.

6.1. Sonuçlar

Çalışma için yapılan güvenilirlik analizlerine göre iç tutarlılık düzeyi 0.771 Cronbach Alpha sınır değerinin üzerinde bulunmaktadır. Bu anlamda çalışmanın güvenilirlik düzeyleri yüksektir. Çalışma için hazırlanan ölçeğin boyut yapısı geçerli bulunmakla birlikte KMO değerine göre örneklem yeterli sayıdadır. Barlett Küresellik testi, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Çalışma için oluşturulmuş tüm ölçek maddelerinin faktör yükleri 0.40 düzeyinin üzerindedir.

Çalışma kapsamında elde edilen demografik verilere göre erkekler, kadınlara oranla ankete katılımında daha gönüllüdür. Verilere göre 18-24 yaş arası kişiler anket

cevaplamada daha isteklidir. Bu yaş gurubu, katılımcıların %37'sine denk gelmektedir. Ankete katılan kişilerin %63'ü önlisans-hazırlık, lisans ve lisansüstü eğitime sahiptir. Veriler katılımcıların eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Katılımcıların %50'si evlidir. Çalışmaya katılan kişilerin büyük kısmının 18-24 yaş arası olduğu göz önüne alınacak olursa katılımcıların erken yaşta evlendiği sonucuna ulaşılmaktadır. Daha önce yapılan çalışmalar Suriye toplumunda evlilik yaşının Türk toplumuna göre daha erken olduğunu ortaya koymaktadır.

İletişim engellerini ölçümlemek için belirlenen beş iletişim engeli ekseninde, sorular sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel hayata katılımı ölçümlemek için oluşturulmuştur. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre katılımcılar sırasıyla; geçim sıkıntısı, iş bulmak, arkadaş ve çevre edinmede güçlük yaşamaktadır. Geçim sıkıntısı ve iş bulmakta güçlük kısaca ekonomiye katılımda güçlük yaşanmasının nedeni, göçmenlerin geldiği ülkede hayata sıfırdan dâhil olmak zorunda olmasıdır. Arkadaş edinmekte yaşanan zorluklar ise başta dil engeli olmak üzere ön yargılı tutumlardan kaynaklanmaktadır.

Öncelikle elde edilen bulgular kapsamında demografik özellikler bakımından katılımcıların verdiği yanıtları incelemek ve her bir iletişim engeli konusunda ortaya çıkan sonuçları değerlendirmekte yarar görülmektedir. Demografik özellikleri tekrar hatırlatmak gerekirse; katılımcıların cinsiyet bakımından ağırlıklı olarak erkek olduğu (yüzde 61.1 oranında), yaş bakımından ağırlıklı olarak 18-34 yaş aralığında olduğu (yüzde 62.2 oranında), eğitim bakımından ağırlıklı olarak önlisans, hazırlık, lisans ve yüksek lisans düzeyinde olduğu (yüzde 63 oranında), medeni durum bakımından ağırlıklı olarak evlilik deneyimine sahip olduğu (yüzde 58.7 oranında) verilerden anlaşılmaktadır.

Bu bilgileri göz önünde tutarak, katılımcılar üzerinde cinsiyete göre bir değerlendirme yapıldığında, kadınların yüksek oranda iletişim engeli yaşadığı, bu engelin de en çok göçmen statüsünden kaynaklandığı görülmektedir. Erkeklerin ise göçmen statüsünden kaynaklı iletişim engelini yüksek oranda hissettiği görülmektedir. Yine bilgi eksikliğine dayalı iletişim engelini hem erkeklerin hem de kadınların ikincil iletişim engeli olarak yoğun şekilde yaşadıkları çıkan sonuçlardan anlaşılmaktadır.

Yaşa göre ortaya çıkan iletişim engellerini dikkate alırsak, 18-24, 25-34, 35-44 ve 45-54 yaş arasındaki katılımcıların daha çok göçmen statüsünden kaynaklı iletişim engeli yaşadıkları, 55-64 yaş arasındaki katılımcıların ise daha çok bilgi eksikliğine dayalı iletişim engeli yaşadıklarını görmekteyiz. 65 yaş ve üzeri katılımcılardaysa sahip

oldukları mesleki statüyü kullanamamaktan kaynaklı iletişim engelini daha çok hissettikleri verilerden anlaşılmaktadır.

Katılımcıların eğitimlerine göre iletişim engellerine baktığımızda, herhangi bir eğitime sahip olmayan katılımcıların daha çok bilgi eksikliğine dayalı iletişim engeli yaşadıkları, daha sonra göçmen statüsünden kaynaklı iletişim engeline maruz kaldıkları anlaşılmaktadır. İlk ve ortaokul, ön lisans ve hazırlık ile lisans ve lisansüstü düzeylerde eğitime sahip katılımcılarda göçmen statüsüne sahip olmaktan kaynaklanan iletişim engelinin öne çıktığı görülmektedir. Bu gruplarda ikincil iletişim engeli faktörü olarak erken eğitim dönemlerinde bilgi eksikliği görülürken lisansüstü düzeyde mesleki statünün belirleyici olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcıların medeni durumları dikkate alınarak iletişim engellerini değerlendirecek, bekâr, evli ya da boşanmış olması fark etmeksizin tüm katılımcılarda göçmen statüsü en önemli iletişim engeli olarak belirgin şekilde öne çıkmaktadır. Bekâr ya da evlilerde bilgi eksikliği ikincil önemli iletişim engeli olarak karşımıza çıkarken boşanmış olanlarda mesleki statünün iletişim engeli bağlamında belirleyici olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmada iletişim engeli kapsamında sorulan sorular arasında göçmenlerin; dil iletişim engeli nedeniyle en çok 'Geçim sıkıntısı' yaşadığı görülmektedir. Bilgi eksikliği iletişim engeli nedeniyle en çok 'Geçim sıkıntısı' yaşadığı görülmektedir. Mesleki Statünün Kullanılmamasından Kaynaklı İletişim Engeli olarak en çok 'Geçim sıkıntısı' yaşadığı görülmektedir. Statü Kaynaklı İletişim Engeli nedeniyle en çok 'Geçim sıkıntısı' yaşadığı görülmektedir. Cinsiyetinden Kaynaklı İletişim Engelleri olarak ise en çok 'Geçim sıkıntısı' yaşadığı görülmektedir. İletişim engeline sebep olan tüm bu faktörler dikkate alındığında, iletişim engelinin bütünleşme süreci bağlamında yaratmış olduğu en önemli olumsuz etkinin ekonomik konulara dayalı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla iletişim engelinin yüksekliği göçmenlerin geldikleri ülkede hem olumsuz etkilenmesine hem de ev sahibi ülkenin ekonomisini olumsuz etkilemesine neden olmaktadır.

Göçmenler en az kültürel değerleri anlamada iletişim engeli yaşamaktadır. Bunun nedeni, coğrafi yakınlık ve her iki toplumun aynı dini inanca sahip olmasıdır. Yapılan çalışmalar Suriyelilerin, Türkiye'de kalma nedenleri arasında kendi kültürlerini devam ettirebilecekleri düşüncesine sahip olduklarını göstermektedir. Çalışmanın yapıldığı yerin Gaziantep olduğu göz önüne alınacak olursa, Suriyeliler Gaziantep'i, Halep'e benzetmekte ve yemek kültürü olarak aynı yapıya sahip bulmaktadır.

Katılımcıların, cinsiyetleri nedeni ile yaşamış oldukları iletişim engelleri arasında en başta geçim sıkıntısı, iş bulmak ve arkadaş edinmek gelmektedir. Özellikle kadınların geçim sıkıntısı yaşadığı ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni kadınların, çocukları ile birlikte göç etmiş olmasıdır. Yapılan araştırmalar göçmen kadınların çocukları ile birlikte yalnız başlarına göç ettiğini göstermektedir. Bu kadınların eşleri ya iç savaş esnasında ölmüş ya tutuklu ya da savaş nedeniyle Suriye’de kalmıştır. Birçok kadın, çocuklarını bırakacak bir yer olmadığı ve Suriye’de daha önce çalışmadığı için ekonomiye katılımda güçlük yaşamaktadır. Suriye toplumunun kadına bakış açısının daha tutucu olması da ekonomiye katılımı engellemektedir. Suriye toplumunda kadın, ‘ev işi ve çocuk bakımı gibi konularla ilgilenmeli’ görüşü yaygındır.

Çalışmada kadınların, erkeklere göre daha fazla iletişim engeli yaşadığı ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni erkeklerin ekonomiye katılım oranlarının daha yüksek olmasıdır. Kadınların sosyal ve ekonomik hayata katılımı erkeklere oranla daha azdır. Bu anlamda çalışmanın birinci hipotezi: ‘Kadın göçmenler, erkeklere oranla daha fazla iletişim engeli yaşamaktadır’ kabul edilmiştir.

Çalışma göçmenlerin yaşının iletişim engeli yaşama düzeylerini etkilemediğini ortaya koymaktadır. Çalışmanın ikinci hipotezi: ‘Göçmenlerin yaş faktörü iletişim engeli yaşama boyutlarını etkilemektedir’ reddedilmiştir. Bunun nedeni iletişim engellerinin evrensel bir yapıya sahip olmasıdır. Bu anlamda her yaş gurubu kendi sosyo-kültürel durumuna göre iletişim engellerini algılamaktadır.

Göçmenlerin, eğitim düzeyleri yaşamış oldukları iletişim engeli boyutunu etkilemektedir. İstatistiksel olarak eğitim düzeyi daha düşük olan göçmenler daha fazla iletişim engeli yaşamaktadır. Bunun nedeni iletişim becerilerinin eğitim seviyesi ile artabileceğidir. Bu anlamda üçüncü hipotez: ‘Türkiye’de yaşayan mültecilerin yaşadıkları güçlük düzeyleri, eğitimlerine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır’ kabul edilmiştir.

İletişim engeli yaşayan kişiler arasında boşanmış kişilerin oranı istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir. Buna karşın medeni duruma göre yaşanan iletişim engelleri diğer maddelerde farklılık göstermemektedir. Bu anlamda çalışmanın dördüncü hipotezi: ‘Türkiye’de yaşayan mültecilerin yaşadıkları güçlük düzeyleri, medeni durumlarına göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır’ kısmen kabul edilmektedir.

İletişim engelleri ile demografik özellikler arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır. Bu ilişki cinsiyete göre daha anlamlıyken medeni duruma göre boşanmışlarda daha yüksek görülmektedir. Bu anlamda beşinci hipotez: ‘Türkiye’de

yaşayan mültecilerin yaşamış oldukları iletişim engelleri ile demografik özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır' kısmen kabul edilmektedir.

Çalışma iletişim engellerinin bütünleşme düzeyini etkilediğini göstermektedir. Bu bağlamda; bilgi eksikliği ($r=0.758$; $p<0.01$), mesleki statü ($r=0.698$; $p<0.01$), göçmen statüsü ($r=0.727$; $p<0.01$), cinsiyet kaynaklı engeller ($r=0.571$; $p<0.01$) ve toplam ($r=0.861$; $p<0.01$) değerine sahiptir. İletişim engeli yaşayan göçmenler uyum sağlamak zorlanmaktadır. Buna göre altıncı hipotez: 'İletişim engelleri ile bütünleşme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde ilişki vardır' kabul edilmiştir. Berry, entegrasyonun sağlanması için her iki toplumunda gönüllü olması gerektiğini ifade etmiştir. Ana akım toplum azınlık gruplar ile iletişime geçtiğinde bütünleşme sağlanmaktadır (Saygın & Hasta, 2018:16).

Göçmenler, ne kadar az iletişim engeline maruz kalırsa o kadar çok bütünleşmektedir. Çalışma, eğitim seviyesi arttıkça iletişim becerisinin arttığını göstermektedir. Çalışma, dil bilmenin sosyal ve ekonomik hayata katılımında avantaj sağladığını ortaya koymaktadır. Çalışmanın yedinci hipotezi: 'Türkiye'de mültecilerin bütünleşme düzeyi sorunları üzerinde iletişim becerilerinin istatistiksel olarak anlamlı etkisi vardır.' kabul edilmiştir.

Katılımcıların %60'ı dil engeli nedeniyle geçim sıkıntısı yaşadığını ifade etmiştir. İş bulmak %58 ve arkadaş edinmede zorluk yaşamak %50 oranındadır. Katılımcıların ekonomik ve sosyal hayata katılımında dil bir engel teşkil etmektedir. Bu durumda sekizinci hipotez: 'Dil kaynaklı iletişim engeli yaşayan mülteciler ekonomiye katılımında daha fazla sorun yaşamaktadır' kabul edilmiştir. Yapılan çalışmalar göçmenlerin yoğun olarak dil bilmemekten kaynaklı problem yaşadığını ortaya koymaktadır. Tuzcu'ya, (2012) göre dil engeli yeni varılan ülkede uyumu zorlaştırmaktadır (Tuzcu, 2015:61).

Katılımcılar, ekonomiye katılımında bilgi eksikliğinden dolayı iletişim engeli yaşadıklarını ifade ederken kültürel yapıyı anlamada ve ülke insanlarının davranışını anlamada iletişim engeli yaşamadıklarını ifade etmektedir. Bu anlamda dokuzuncu hipotez: 'Mülteciler bilgi eksikliğinden kaynaklı iletişim engeli yaşamaktadır' kısmen kabul edilmiştir.

Tüm iletişim engelleri soruları içinde katılımcılar en çok "göçmen statüsünden dolayı iletişim engeli yaşadım" ifadelerine katılım göstermiştir. Bu anlamda onuncu hipotez: 'Göçmen statüleri nedeniyle kişiler iletişim engeli yaşamaktadır' kabul edilmiştir. Bunun nedeni toplumda var olan göçmen (mülteci) algısından kaynaklanmaktadır. Ana akım medya ve sosyal medya da göçmenler hakkında yapılan

haberler toplumun nabzını hızlandırmakta göçmenlere karşı ön yargılı tutumlar başlamaktadır. Bu ön yargılar, ev kiraya vermekten işe almaya, okuldan alışveriş yapılan mekânlara kadar görülmektedir. Kağnıcı, (2017) kültürel farklılıklar ve ön yargılar nedeniyle Suriyeli öğrencilerin dışlanmaya maruz kaldığını ifade etmektedir (Kağnıcı, 2017:1772). Özcan, (2022) medyada var olan nefret söyleminin toplumu şekillendirdiğini ve göçmenlere karşı ön yargılı tutuma neden olduğunu belirtmektedir (Özcan 2022:86).

Veriler göçmenlerin Türkiye’de en fazla ekonomiye katılımda zorluk yaşadığını ortaya koyarken kültürel yapıyı ve ülke insanının davranışlarını anlamada daha az oranda iletişim engeli yaşadıklarını göstermektedir. Son yıllarda sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla çokkültürlülük kavramı da gelişmiştir. Sosyal medyanın sunmuş olduğu herkese her yerden erişim özelliği insan davranışlarının anlaşılmasını daha olanaklı kılmaktadır. Kültürel yayılıma da katkı sunmaktadır. Ayrıca Türkiye ve Suriye’nin coğrafi olarak yakın olması, ortak tarihe sahip olması Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır. Tüm bu ortak noktaların yanı sıra Türk ve Suriyeli toplumun iki ayrı milletten oluşu, iki ayrı dile sahip oluşu yapılan çalışmalarda göz önünde bulundurulmalıdır. Zira ayrı ve ortak özelliklerin ayrımı yapılmadığında Suriye göçünü ve göçmen hareketlerini anlamlandırmak eksik kalacaktır.

Sonuç olarak Türkiye’ye, Suriye iç savaşından kaçarak zorunlu göç etmiş ve Türkiye’de coğrafi sınırlama nedeniyle Geçici Koruma Statüsü verilmiş Suriyelilerin yaşamış olduğu en büyük iletişim engeli göçmen statüsünden kaynaklanmaktadır. Tüm soru bataryaları içerisinde göçmenlerin geçim sıkıntısı ve iş bulmakta iletişim kaynaklı engel yaşadıkları saptanmıştır. Bunun yanı sıra tüm soru bataryaları içerisinde göçmenler ‘Ülke insanlarının davranışlarını anlamada’ ve ‘Kültürel değerleri anlamada’ diğer maddelere göre daha az iletişim engeli yaşamaktadır. Ülke göç politikaları geliştirilirken tüm bu maddeler yol gösterici nitelikte sayılmalıdır. Bu anlamda göçmenlerin iletişim engellerinin belirlenmesi, bütünleşmeyi (entegrasyonu) sağlamak açısından önem arz etmektedir.

6.2. Öneriler

Göçmenlerin yeni geldikleri ülkede topluma katılımlarını sağlamak için dil engelinin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu kapsamda her bir göçmen, dil öğrenme konusunda teşvik edilmelidir. Göçmenlerin, ekonomiye katılımı için girişimci (start-up) programları hazırlanmalı ve yaygınlaştırılmalıdır. Türkiye gibi göç akımı alan ülkelerde göçmenlerin entegrasyonunda en belirleyici yöntem göçmenlerin ekonomiye katılımını sağlamaktır. Entegrasyonu sağlamak için sosyo-kültürel ve ekonomik dinamikleri analiz etmek ve çözüme yoğunlaşmak gerekmektedir (İGAM, 2019:10). Ekonomiye katılım göçmenleri motive etmektedir (Abadan, 2002:11). Göçmenlerin bulunduğu ülkede ekonomik olarak kendine yeterli olması, bütünleşmeyi kolaylaştıracaktır (Şimşek, 2019:184).

Çalışma yapılırken literatürde iletişim ve göç kavramlarını bir arada işleyen çok az sayıda çalışmaya rastlanılmıştır. Özellikle ise literatürde göçmenlerin iletişim engellerinin tanımına rastlanmamıştır. Çalışma bu açıdan gelecek araştırmalara kaynaklık edecektir.

Çalışma göç politikaları için yeni söylemler geliştirmek adına fayda sağlayacaktır. Göçün bir insan hareketi olduğu göz önüne alındığında insanı temel alan yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda göçmenlerle iletişime geçmek, göçmenlerin entegrasyonu için iletişim kanalları belirlemek gerekmektedir. Çalışmanın göç alanına ve ülke göç politikalarına katkı sunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadan, U. N. (2002). *Bitmeyen göç*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akıncı, B., Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 70.
- Akyıldız, İ.E. (2016). Göç Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Uludağ Journal of Economy and Society /B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Cilt (35), 138-165.
- Arango, J. (2000). Explaining migration: a critical view. *International Social Science Journal*, 52(165), s. 283-296.
- Barışık, S. (2020). Göç Kavramı, Tanımı ve Türleri. *See Discussions, Stats, And Author Profiles For This Publication At*. 3-4.
- Başerler, Z., Başerler, D. ve Demirkaya, P., N. (2016). Kişiler Arası İletişim Engelleri Ölçeği Geliştirme. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Süreli Elektronik Dergi*, 291.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, Volume 46, Issue 1, pp. 5- 68.
- Berry, J. W. (1990). Psychology of acculturation. *Nebraska Symposium on Motivation*, J. J. Berman (Ed.), (pp. 201- 234), Lincoln: University of Nebraska Press.
- Berry J. W. (1980). Acculturation as varieties of adaptation. *Acculturation: Theory, Models and Some New Findings*, A. M. Padilla (Ed.), (pp. 9-25). Boulder, CO, Westview Press.
- Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L. and Vedder, P. (2006). Immigrant youth: acculturation, identity, and adaptation. *Appl Psychol*, Cilt (55), 303- 332.
- Beyaz, D. (2017). Samsun'dan Kocaeli'ye Göç Eden Ailelerin Doğum ve Doğum Sonrası İnanışları. O. Köse. (Ed.), *Geçmişten Günümüze Göç II (833-838)*. Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Bogdan, R. C., Biklen, S. K. (2003). *Qualitative research for education: An introduction to theories and methods*. New York: Pearson Education.
- Boateng, G.O., Neilands, T. B., Frongillo, E. A., Melgar Quiñonez, H. R., Young, S. L. (2018). Best practices for developing and validating scales for health. *Social, and Behavioral Research: A Primer*, *Frontiers in Public Health*, 6.
- Bulduklu, Y., Karaçor, S. (2019). *Kitle İletişim Kuramları*. Konya: Çizgi Yayınevi. 9.
- Can, H. Tuncer, D. Yaşar, D. Y. (1991). *Genel İşletmecilik Bilgileri*, Adım Yayıncılık, Ankara.
- Carpenter, S. (2017). *Ten Steps in Scale Development and Reporting: A Guide for Researchers*. *Communication Methods And Measures*.
- Castles, S., Miller, M.J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (Çev. Bülent Uğur Bal - İbrahim Akbulut), (1. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 12:1, 25-44.

- Dağaşan, E. ve Aydın, S. (2017). Göçün Sosyal Hayata Yansımaları: 93 Harbi Döneminde Oltu'dan Tokat'a Bir Göç Hikayesi. O. Köse. (Ed.), Geçmişten Günümüze Göç II (833-838). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Çağlar, T. (2018). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt (5)*, 34.
- Erbaş, H., (2019). Gidişler Kaçışlarla Göç ve Göçmenler Kuram, Yöntem ve Alan Yazıları. Ankara: Ponenix Yayınevi, 265.
- Eren, E. (1989). Yönetim Psikolojisi. İstanbul: İşletme İktisadi Yayını.
- Erdoğan, S., Nahcivan, N., Esin, N. (2018) *Hemşirelikte Araştırma Süreç Uygulama ve Kritik*. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri.
- Bogdan, R. C., Biklen, S. K. (1998). Qualitative Research for Education: An Introduction to Teory and Methods. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Ergünler, T. ve Fener, T. (2011). İletişimin Kalitesini Etkileyen Engeller ve Bu Engellerin Giderilmesi. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication, TOJDAC July 2011 Volume 1 Issue 1*, 35.
- Erol, M. ve Ersever, O. (2014). Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi. Cilt (24)*. 47-68.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (1)*, 9- 22.
- Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı. (2023.). T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> .
- Güllüpinar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi. 76*.
- Günay, E., Atılgan, D. ve Serin, E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de Göç Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 41-42.
- Gordon, M., M. (1964). Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion and National Origins, Oxford University Press, New York.
- Biernacki, P. Waldorf, D. (1981). Snowball Sampling: Problems And Techniques Of Chain Referral Sampling. *Sociological Methods and Research. 10,2*. 141-63.
- B. P. H., Chen, S. X., Leung, C. M., & Berry, J. W. (2015). Facilitating Adaptation And Intercultural Contact: The Role Of İntegration And Multicultural İdeology İn Dominant And Non-Dominant Groups. *International Journal of Intercultural Relations*, 70-84.
- İşık, M. (2012). *Kitle İletişim Teorilerine Giriş*. Konya: Eğitim Yayınevi. 18.
- İGAM. (2019). Türkiye'deki Suriyelilerin Ekonomiye Katılımı. İltica Göç Araştırmaları Merkezi, 10.
- İnliceliler, N. D. (2019). *1923 Yılından bugüne Türkiye'nin uluslararası göç politikaları ve sosyal-ekonomik etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

- Kağnıcı, Y. D. (2017). Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar. Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1768.
- Karaçor, S., Şahin, A. (2014). Örgütsel İletişim Kurma Yöntemleri ve Karşılaşılan İletişim Engellerine Yönelik Bir Araştırma. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 105-106.
- Karasar, N. (1999). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Nobel, Ankara.
- Kapur, R. (2018). Barriers to Effective Communication. Delhi Üniversitesi. https://www.researchgate.net/publication/323794732_Barriers_to_Effective_Communication.
- Klimova, B. F., & Semradova, I. (2011). Barriers to communication. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 208-209.
- Koser, K., (2007). International Migration. Oxford: Oxford University Press.
- Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*. Published By: Duke University Press 3, 47-57.
- Leech, N. L. ve Onwuegbuzie, A. J. (2009). A typology of mixed methods research designs. *Qual Quant*. 43, 265–275
- Lewis, W.A. (1954) Economic Development with Unlimited Supplies of Labour. *The Manchester School of Economic and Social*, 22, 139-191.
- Lewis, G. J. (1982). *Human migration a geographical perspective*. New York: St. Martin's Press.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 22, 50.
- Massey, D. S., Durand, J., & Malone, N. J. (2005). Principles of operation: Theories of international migration. *The new immigration. An interdisciplinary reader*, pp. 21-33.
- MEB Onaylı Uzaktan Eğitim Kurumu. (2021). İletişim Engelleri Nelerdir. <https://www.iienstitu.com/blog/iletisim-engelleri-nelerdir>. (2022).
- McNeill, W. H. (1984). Human migration in historical perspective. *Population and Development Review*, 10(1), 1- 18.
- Mosley, D. C., Megginson, L. C. & Pietri, P. H. (2001). *Supervisory Management-The Art of Empowering and Developing People*. Ohio: South Western Cincinnati College Publishing.
- Mütevellioğlu, N. (2006), “Sosyal Devletin Meşruiyeti”, *İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 8 (2), 21.
- Nalçaoğlu, T, N. (2010). Kitle İletişim Kuramları. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları, 9.
- Oskay, Ünsal. (2014). Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri “19. Yüzyıldan Günümüze Kuramsal Bir Yaklaşım.” İstanbul: İnkılap Kitapevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ.

- Öner, A., (2016), Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar. A. Öner. *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar* (13-27). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Örnekleme Yöntemleri. (t.b.). *Araştırma Rehberi*.
<http://arastirmarehberi.org/book/arastirma-rehberi/chapter/54>.
- Özcan, E. D. (2016). Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme. *İş ve Hayat*, Cilt 4, s. 184- 215.
- Özcan, F. (2022) Göç, Kültürleşme ve Entegrasyon “Suriyeliler Ne Kadar Uyum Sağladı”. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Perruchoud, R., Redpath, J. ve Cross. (2009). Göç Terimleri Sözlüğü. Uluslararası Göç Örgütü. Cilt 2, 26-43.
- Pektaş, G. (2019). Örgüt İçi İletişimde Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Önerileri: Erciyes Üniversitesi Akademik Personel Örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(20), 100.
- Petersen, W. (1958), “A General Typology of Migration”, *Amerikan Sociological Review*, Vol: 23.
- Rani, K. U. (2016). Communication Barriers. *Jornal of English Language and Literatre*, 75-76.
- Ravenstein, E. G. (1885). The Laws of migration. *Journal of the statistical society of London*, Vol. 48. No. 2, 198- 220.
- Redfield, R., Linton, R., & Herskovits, M. J. (1936). Memorandum For The Study Of Acculturation. *American Anthropologist*, 149-152.
- Rosen, J. S. (2007). Remittances, Investment, and Portfolio Allocations: An Analysis of Remittance Usage and Risk-Tolerance. Ohio: The Ohio State University, 382-348.
- Ryan, C. ve Garland, R. (1999). The use of a specific non-response option on Likert-type scales. *Tourism Management*, 20, 107.
- Sabuncuoğlu, Z. ve Gümüş, M. (2008). *Örgütlerde İletişim*, Arıkan Yayıncılık, İstanbul.
- Stouffer, S.A. (1940). Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance. *American Sociological Review*. Chicago, 846-848.
- Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri:
Kavramsal Bakış. *Yönetim ve Ekonomi*. Cilt, (25), 278-279.
- Şimşek, D. (2019). Türkiye’de Suriyeli Mülteci Entegrasyonu: Zorlukları ve Olanakları. *Ekonomi, Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 184.
- Tunç, A. Ş. (2015). “Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme”. *Tesam Akademi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, 27.
- Tuzcu, A. ve Ilgaz, A. (2015). Göçün Kadın Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. *Current Approaches in Psychiatry*, 7(1), 60.
- Türkiye’deki Suriyeli sayısı (12 Ocak 2023). <https://miltteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi>.

- Dünyada en çok göçmen bulunduran ülkeler sıralaması (18 Nisan 2022).
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-59490801>.
- Webster, E. (1976). Başarılı İş Adamı. Üçdal Neşriyat. İstanbul.
- Yağcı, T. ve Uçar, M. (2018). İletişimde Engeller ve Etkinlik. *Injosos Al-Farabi International Journal On Social Sciences/ Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt 2 Sayı 2, 150-151.
- Yaylagül, L. (2006). Kitle İletişim Kuramları, Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar. Ankara: Dipnot Yayınları, 7.
- Yazıcı, Ö. ve Gündüz, Y. (2010). Etkili Eğitim Denetiminde Yaşanan İletişim Engelleri ve Bu Engelleri Aşma Yolları. *Kuramsal Eğitimbilim*. 3(2), 39.
- Yeşilyaprak, B. (2022). İletişim Engelleri. <http://www.perize.com> (Erişim Tarihi:01.05.2022).
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. (9), 1686-1687.
- Yılmaz, D. (2016). İletişim ve İletişim Engelleri. *Sosyal İşler Birimi Bülteni*. 8-19.
- Tezcan, S. G. (2017). *Temel Epidemiyoloji*. Ankara: Hipokrat Kitapevi.
- Zolberg, A. R. (1983), "International Migrations in Political Perspective", Global Trends in Migration: Theory and Research on International Population Movements, Der. Krtiz, M. M. Keely, C. B. Tomasi, S. M. Center for Migration Studies, N.Y.

EKLER

EK-1 HKÜ Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 26.09.2022-22051

 HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ	T.C. HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARLARI
TOPLANTI TARİHİ 13.09.2022	TOPLANTI NO 2022-30

Sayı : E-97105791-050.01.01-22051
Konu : Etik Kurul Hk.

Çalışmanın Türü	Yüksek Lisans Tezi
Konu	Anket Uygulama
Başlık	"Mültecilerin İletişim Engellerinin Bütünleşme Sürecine Etkisi"
Yürütücü / Danışman	Prof. Dr. Ayhan ERDEM
Yazar	Fatma ÖZCAN
Karar	Olumlu

Prof. Dr Mehmet Lütfi YOLA
Etik Kurul Başkanı

Prof.Dr. İbrahim Halil GÜZELBEY
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Mazlum ÇELİK
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Enver BOZKURT
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Bülent Bahri KÜÇÜKERDOĞAN
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Kezban BAYRAMLAR
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Mahmut Serhat YENİCE
Etik Kurul Üyesi

Ek:Fatma ÖZCAN EKBF.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BSRR58RUU*

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5999&eD=BSRR58RUU&eS=22051>

Adres:Hasan Kalyoncu Üniversitesi Havaalanı Yolu Üzeri 8. Km. Şahinbey / Gaziantep
Telefon:0 (342) 211 8080 / 1400/1402 Faks:0 (342) 211 80 81
e-Posta:info@hku.edu.tr Web:www.hku.edu.tr
Kep Adresi:hasankalyoncu.univ@hs01.kep.tr

Bilgi için: Merve BILGIN
Unvan: Memur

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-2 Kızılay Anket Uygulama İzin Yazısı

TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Kızılay Akademi Başkanlığı
Yönetim Ofisi Müdürlüğü

Sayı : E-216115-799-417466
Konu : Fatma Özcan'ın Akademik Çalışması Hk.

Türkiye Kızılay Demeği Genel Müdürlüğü

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Yüksek Lisans öğrencisi Fatma Özcan, “Mültecilerin İletişim Engellerinin Bütünleşme Sürecine Etkisi” başlıklı çalışması için Gaziantep Toplum Merkezi ile irtibatlı olan Suriyeli göçmenlere anket uygulama talebinde bulunmuştur.

Bu bağlamda 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununun gereklerine, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 94. maddesi ve 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliğininin 51. maddesinde belirtilen gizlilik ilkesine uyulması şartıyla Fatma Özcan'ın akademik çalışması kapsamında Kızılay Akademi Başkanlığınca uygun görülen çalışmanın yapılmasına izin verilmesi hususunu olurlarınıza saygılarımla arz ederim.

Alpaslan DURMUŞ
Kızılay Akademi Başkanı

OLUR
Dr. İbrahim ALTAN
Türkiye Kızılay Demeği
Genel Müdürü/ CEO

Ek:
1- Talep Formu Fatma Özcan
2- 10 Etik Kurul Formu Yeni
3- SÖRULARI 08.09.2022

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : DAH8-PM09-0150 Belge Doğrulama Adresi : <https://ebys.kizilay.org.tr/sorgu/sorgula.aspx>

Adres: Ataç-1 Sokak No:32 Yenışehir/ANKARA

Telefon No : (0312) 584 1868

Fax No : (0312) 430 0175

e-Posta :

İnternet Adresi : <http://www.kizilay.org.tr>

Kep Adresi : kizilay.genelmudurluk@hs01.kep.tr

Bilgi İçin :Meryem Esra VAROL

Kızılay Akademi Yönetim

Ofisi Uzmanı

Dahili No:

EK-3 İl Milli Eğitim Müdürlüğü Anket Uygulama İzin Yazısı

HKU Ün v - Evrak Tarih ve Sayısı: 29.12.2022-28604

T.C.
GAZİANTEP VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-34659092-605.01-67057064
Konu : Araştırma İzin Talebi
(Fatma ÖZCAN)

28.12.2022

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi: 15.12.2022 tarihli ve 65971744 sayılı yazımız.

İlgili yazımızda Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İletişim Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Yüksek Lisans programı öğrencisi Fatma ÖZCAN'ın "Mültecilerin İletişim Engellerinin Bütünleşme Sürecine Etkileri" konulu anket uygulaması gönderilmiştir.

İlimiz Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinde bulunan kurumlarda görev yapan Suriyeli öğretmenlerin ekteki dilekçede yer alan link üzerinden gönüllülük esasına göre katılım sağlamaları hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Yasin TEPE
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdürü

EK:

Yazı ve ekleri

DAĞITIM:

Gereği:

Şehitkamil ve Şahinbey İlçe MEM

Bilgi:

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Rektörlüğüne

Adres : Pancarlı Mahallesi 58007 Nolu Sokak No:8
Şehitkamil/Gaziantep
Telefon No : 0 (342) 280 27 82
E-Posta: gaziantepmem@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Bilgi için: Mtd.Yrd.M.Ali TIRYAKIOĞLU.Şef.E.YILDIRIM
Unvan : Memur
İnternet Adresi: gaziantep.meb.gov.tr Faks:3422802847

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 6fbd-99ea-3c20-96e8-e4b6 kodu ile teyit edilebilir.

Ön İzleme Bu evrak elektronik imzalıdır.

İkinci satır <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5999&eD=BSR1427V7&eS=28604>

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Fatma Özcan
Uyruğu : Türk

EĞİTİM

Derece	Adı	Bitirme Yılı
Üniversite	: Anadolu Üniversitesi	2018
Üniversite	: Hasan Kalyoncu Üniversitesi	2020
Yüksek Lisans	: Hasan Kalyoncu Üniversitesi	2021
Yüksek Lisans	: Hasan Kalyoncu Üniversitesi	2023

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2017-2018	Adres Ajans	Tasarımcı
2018-2021	HKÜ Göç Araştırma Merkezi	Proje Koordinatörü
2019-2020	T.C. Dışişleri Bakanlığı “Suriye Türkmen Meclisi”	Medya Koordinatörü
2021-Devam	HKÜ MYO	Program Sekreteri

UZMANLIK ALANI

Siyaset Bilimi Uluslararası İlişkiler
Görsel İletişim Tasarımı

YABANCI DİLLER

A1-B2 Düzeyinde İngilizce

PROJELER

1. Co-funded by the Erasmus + programme of the European Union Migrants & Refugees As RE – BUILDERS Erasmus + KA2 Cross-border Intercultural and Societal Entrepreneurs 2016-1UK01-KA204-02462. Proje Koordinatörlüğü.
2. Erasmus+ Partnership: Birleşik Krallık, Britanya – Yürütücü kuruluş Progestion, İspanya Kista Folkhögskola, İsveç Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye Proje: Sınır Ötesi, Kültürlerarası Sosyal Girişimciler 2016-1-UK01-KA204-024623. Dergi Tasarımcısı.
3. Zeugma Girişimci Kadınlar Üretim ve Kalkınma Kooperatifi İpekyolu Kalkınma Ajansı “Sağlıklı Yaşam ve Besin Değerini Arttırma” Proje Yazarı.
4. Birecik Belediyesi- Hasan Kalyoncu Üniversitesi Ortaklığında Birecik’te İstihdam ve Mesleki Beceri Arttırma Amaçlı “Medyan Okulu Projesi” yazarı.
5. Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Gelecekle İletişim Projesi “Gelecekle İletişim Çalıştayı” Gaziantep sorumlusu.
6. Erasmus+ Partnership: Birleşik Krallık, Britanya – Yürütücü kuruluş Progestion, İspanya Kista Folkhögskola, İsveç Hasan Kalyoncu Üniversitesi “Göç Girişimcileri Projesi” Proje Koordinatörü.

YAYINLAR

A. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

A1. Gastronomi Kenti Gaziantep'te Özel Gün Yemekleri Üzerine Bir Araştırma

B. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

B1. Kadın Girişimcilerin Dijitalleşme Süreci “S.S. Zeugma Girişimci Kadınlar Üretim ve Kalkınama Kooperatifi Örneği”

B2. Using Star Strategy In Advertising For Perception Applications: Advertising Film Review Of Allibrates And Trendyol Brands

B3. Türkiye Kamu Bankaları Reklam Filmlerinde Reklam Çekiciliğinin Kullanımı

B4. Yeni Normalde Türkiye Büyük Millet Meclisinde Gurubu Bulunan Partilerin Sosyal Medya Hesaplarının İncelenmesi

C. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar veya kitaplardaki bölümler:

C1. Göç, Kültürleşme ve Entegrasyon “Suriyeliler Ne Kadar Uyum Sağladı?” Kitap

C1.2. Türkiye-Suriye: Ortak Kültür, Ortak Tarih ve Göç Kitap Bölümü “*Göçmen Kadınların Ekonomiye Katılım Deneyimleri Üzerine Bir İnceleme: Suriyeli Girişimci Kadınlar Örneği*”

SERTİFİKALAR

- RTÜK Gelecekle İletişim
- TRT Akademi İletişim Çalışmaları
- KALMİREC Genç Girişimciler
- Uluslararası Mardin “Bir Dünya Kadın Sempozyumu”
- Göç Savaş ve Kadın
- TRT İletişim Akademisi